

AZ AFFEKTÍV KAPCSOLAT AUTISZTIKUS ZAVARA

Leo Kanner

AZ AFFEKTÍV KAPCSOLAT AUTISZTIKUS ZAVARAI

Autistic disturbances of affective contact

Leo Kanner

Az írást a *Nervous Child* folyóirat 1943./2. számában publikálták először, a fordítás az eredeti cikk (*Autistic Disturbances of Affective Contact*) alapján készült.

http://neurodiversity.com/library_kanner_1943.pdf

Fordította
Gether Dénes

Lektorálta
Dr. Simó Judit

Szerkesztette
Somogyi Krisztina

Borítóterv
Lelkes Szilvia

© Fogyatékos Személyek Esélyegyenlőségéért Közhasznú Nonprofit Kft., 2015
1071 Budapest, Damjanich utca 4.

A kiadvány az Európai Unió Szociális Alapjának támogatásával, a Nyolc Pont projekt keretében létrejött Autizmus Koordinációs Iroda (AKI) gondozásában készült.

www.autizmusiroda.hu

Nyolc Pont - „Az autista személyek ellátórendszerének országos szintű, komplex innovációja szakmai tanácsadó hálózat és koordinációs központ kialakításával” kiemelt projekt (TÁMOP 5.4.11-12/1-2012-0001)

TARTALOMJEGYZÉK

Az affektív kapcsolat autisztikus zavarai	6. oldal
1. eset – Donald T.	7. oldal
2. eset – Frederick W.	14. oldal
3. eset – Richard M.	18. oldal
4. eset – Paul G.	21. oldal
5. eset – Barbara K.	24. oldal
6. eset – Virginia S.	27. oldal
7. eset – Herbert B.	30. oldal
8. eset – Alfred L.	33. oldal
9. eset – Charles N.	37. oldal
10. eset – John F.	40. oldal
11. eset – Elaine C.	43. oldal
Diskusszió	47. oldal
Megjegyzések	55. oldal

„Rendkívül nehéz mérni vagy megérteni az érzelmi jellemzőket. A pszichológusok és a tanárok már évek óta küzdenek ezzel a problémával, de továbbra sem tudjuk ugyanazzal a pontossággal mérni az érzelmi vonásokat vagy a személyiségjegyeket, mint ahogyan az intelligenciát.”

*ROSE ZELIGS: Betekintés a gyermekek életébe
(Glimpses into Child Life)*

AZ AFFEKTÍV KAPCSOLAT AUTISZTIKUS ZAVARAI¹

1938. óta több gyermek is az érdeklődésünk középpontjába került, akinek kórképe jelentősen és egyedülálló módon különbözik mindegyik korábban feljegyzett esettől, ezért mindegyik eset megérdemli - és reményeim szerint idővel meg is kapja azt a figyelmet -, hogy részletesen is megvizsgáljuk érdekfeszítő jellegzetességeit. A cikk terjedelme jelen esetben olyan korlátot állít, amely csak az esetanyag tömörített ismertetését teszi lehetővé. Ez az oka annak is, hogy miért mellőztük a fényképek használatát. Mivel a csoport tagjai közül még egyik gyermek sem töltötte be a 11 éves életkort, ezért a cikket előzetes beszámolóknak kell tekinteni, amit a páciensek növekedésének és fejlődésének további megfigyelése alapján lehet majd kibővíteni.

¹ A Johns Hopkins Kórházhoz tartozó Henry Phipps Pszichiátriai Klinika és a Harriet Lane Invalidus Gyermekek Otthona, valamint a Marylandi Gyermekvizsgáló Központ (1. és 11. eset) beszámolója alapján. [Az Amerikai Egyesült Államokban a Henry Phipps volt a legelső pszichiátriai klinika (1913), a Harriet Lane pedig az első orvosi egyetemhez kapcsolódó gyermekkórház (1912) - *a ford.*]

1. ESET – DONALD T.

Donald először 1938 októberében, 5 éves 1 hónapos korában került kivizsgálásra. Mielőtt a család megérkezett volna Donald szülővárosából, édesapja elküldött nekem egy 39 oldalas gépelt leírást, amely egyrészt rengeteg rögeszmés részletet tartalmazott, ugyanakkor kiváló képet nyújtott Donald családi hátteréről. Donald időre született, 1933. szeptember 8-án. Születési súlya csaknem 7 font (~3,2 kg) volt. Édesanyja szoptatta, amit tápszerrel egészítettek ki egészen a nyolcadik hónap végéig; a tápszereket gyakran váltogatták. A gépelt beszámoló tanúsága szerint az *„evés mindig is gondot jelentett számára. Soha nem volt normális étvágya. Soha nem csábította, amikor látta, hogy egy másik gyermek cukorkát vagy fagyaltot eszik.”* A fogzása megfelelően zajlott. 13 hónapos korában kezdett el járni.

Egyéves korára már *„sok dallamot pontosan el tudott dúdolni vagy énekelni”*. Még mielőtt betöltötte volna második életévét, *„már kiválóan emlékezett az emberek arcára és nevére, és nagyon sok ház nevét ismerte szülővárosában”*. A családja arra bátorította, hogy *„rövid verseket tanuljon meg kívülről és még a huszonharmadik zsoltárt és a presbiteriánus katekizmus huszonöt kérdését és feleletét is mind fejből tudta”*. A szülők azt figyelték meg, hogy Donald *„nem tanulta meg, hogyan kell kérdezni vagy egy kérdésre válaszolni, hacsak nem kapcsolódtak valamelyik mondókához vagy valamely efféle természetű dologhoz, és a legtöbbször nem is tett fel valódi kérdéseket, mindig csak egyszavas kérdést tett fel”*. A kiejtése tiszta, érthető volt. Elkezdődött a képek iránt érdeklődni és *„rövid idő elteltével már a Compton Enciklopédia számtalan képét ismerte”*. Ismerte az elnökök arcképét és *„a család mindkét ágán ismerte a legtöbb felmenője és rokona képét”*. Gyorsan megtanulta a teljes ábécét *„az elejétől a végéig és a végétől az elejéig”*, és megtanult elszámolni egytől százig.

Már nagyon korán azt figyelték meg, hogy akkor a legboldogabb, ha egyedül hagyják. Szinte soha nem sírt, hogy oda akar menni az édesanyjához, mintha észre sem vette volna, hogy hazaérkezett az édesapja, és közömbösen reagált, amikor látogatóba érkeztek hozzájuk a rokonok. Az édesapja külön kiemelte, hogy Donald még a tetőtől talpig jelmezbe bújt Mikulást sem méltatta a legkisebb figyelemre sem.

Megelégedettnek tűnik. Nem látni rajta érzelmeket, amikor babusgatják. Nem veszi észre, ha valaki megérkezik vagy elmegy otthonról, és soha nem látni rajta, hogy megörülne annak, amikor meglátja az édesapját vagy az édesanyját, vagy bármelyik játszótársát. Mintha teljesen visszahúzódna a csigaházába és magának élne. Egy alkalommal egy árvaházból hazahoztunk egy egészen elragadó, vele egykorú kislányt, hogy az egész nyarat együtt tölthessék, de Donald soha egyetlen kérdést sem tett fel neki, soha egyetlen kérdésére sem válaszolt és soha nem játszott vele önfeledten. Csak nagyon ritkán megy oda valakihez, ha hívják. Fel kell venni és oda kell vinni vagy oda kell vezetni, ahová mennie kell.

A második életévében *„kialakult egy mániája: előszeretettel pörgetett kockákat, serpenyőket és más kerek tárgyakat”*.

Ugyanebben az időszakban:

Elkezdett viszolyogni az önjáró járművektől, mint a tologatható kiskocsi, a tricikli vagy a hinta. Még most is fél a triciklittől és úgy tűnik, mintha kifejezetten rettegne, amikor triciklire ültetik, ilyenkor megpróbál belekapaszkodni abba a személybe, aki segít neki. Ezen a nyáron [1937] vettünk neki egy játszótéri csúszdát, és az első délután, amikor a többi gyermek boldogan csúszdázott rajta, neki nem akaródzott lecsúszni rajta. Amikor feltettük a tetejére, hogy lecsúszhasson, akkor jeges rémület látszott rajta. Másnap reggel azonban, amikor senki sem volt a csúszdánál, kísértalt, felmászott a létrán és lecsúszott rajta. Azóta is gyakran csúszdázik, de csak akkor, ha nincs a közelében másik gyerek, aki vele együtt csúszdázna. Mindig nagyon boldogan elfoglalta magát, de nemtetszését fejezte ki, ha arra ösztökölték, hogy bizonyos dolgokkal játsszon.

Ha bárki beleavatkozott a játékába, akkor dühkitöréssel reagált, ilyenkor destruktív viselkedés jellemezte. *„Rettentően félt az elnászpángolástól és a vesszőzéstől”, de „nem ismerte fel a kapcsolatot a rosszkodása és a büntetés között”.*

1937 augusztusában - „környezetváltozási” céllal - Donald egy tuberkulózis preventóriumban került elhelyezésre. Az ott töltött időszak alatt *„vonakodott a többi gyerekkel játszani és nem mutatott hajlandóságot arra, hogy olyan dolgokat csináljon, amit a vele egykorú gyerekek szoktak csinálni”.* Testsúlya gyarapodott, de kialakult az a szokása, hogy a fejét jobbra-balra ingatja. Továbbra is előszeretettel pörgette a tárgyakat és önkívületben ugrabugrált miközben a pörgő tárgyakat nézte.

Valamiféle szellemi elvontság jellemezte, melynek hatására gyakorlatilag teljesen közömbös volt a körülötte történő dolgokra. Úgy tűnik, mintha egyfolytában csak gondolkozna és töprengene, és ha valaki magára akarja vonni a figyelmét, akkor ehhez mintha arra lenne szükség, hogy le tudja bontani a kisfiú tudata és a külvilág között lévő mentális korlátot.

Donald édesapja - aki külső megjelenésében hasonlít a fiára - egy precíz, dolgozó és sikeres ügyvéd, akinek már két *„idegösszeomlása”* is volt a munkája okozta terhelés miatt. Minden egyes betegséget és rosszulletet nagyon komolyan vesz, még a legenyhébb megfázás esetén is ágyban marad és pontosan követi az orvos utasításait. *„Amikor az utcán sétál, akkor annyira el van merülve a gondolataiban, hogy senkit és semmit nem vesz észre. A sétával kapcsolatban utólag semmit nem tud felidézni.”* Édesanyja - aki főiskolát végzett - egy nyugodt, jóra való asszony, aki a férjénél kifejezetten alsóbbrendűnek érzi magát. 1938. május 22-én született meg második gyermekük, aki szintén kisfiú.

Amikor 1938. októberében a Harriet Lane Otthonban megvizsgálták Donaldot, akkor azt állapították meg, hogy jó fizikai állapotban van. A Marylandi Gyermekvizsgálati Központban a kezdeti megfigyelés, illetve a kéthetes kivizsgálás után Dr. Eugenia S. Cameron és Dr. George Frankl az alábbiakat írták le róla:

A spontán tevékenység jelentősen korlátozott. Mosolyogva sétált fel és alá, miközben az ujjával sztereotip mozgást végzett, vagy a levegőben összekulcsolta őket. A fejét jobbra-balra ingatta, miközben ugyanazt a három hangból álló dallamot suttogetta vagy dúdolta. Rendkívül nagy örömet lelte abban, ha a keze ügyébe eső bármely tárgyat megpörgethetett. Folyton ledobált mindent a földre és úgy tűnt, kedveli az így keltett hangokat. A gyöngyöket, pálcákat és az építőkockákat előszeretettel csoportosította színek szerint. Amikor végzett a fenti mutatványok bármelyikével, akkor sikoltzott és ugrált örömeiben. A fentieken kívül nem mutatta a kezdeményezés jelét, az édesanyja folyamatos utasítására volt szüksége ahhoz, hogy bármely más tevékenységbe fogjon azon a korlátozott számú időtöltésen kívül, melyek teljesen lekötötték őt.

A legtöbb cselekvése egy korábbi cselekvés ismétlése volt, amely tökéletesen megegyezett az eredeti cselekvéssel. Ha építőkockát pörgetett, akkor mindig úgy kezdte, hogy a kockának ugyanaz az oldala volt felül. Amikor gombot fűzött, akkor a gombokat egy megadott sorrendben, de nem egy felismerhető minta szerint fűzte fel. Utólag kiderült, hogy pontosan abban a sorrendben fűzi fel a gombokat, mint ahogyan azt először megmutatta neki az édesapja.

Ezen kívül a nap során számtalan verbális rituálét lehetett megfigyelni nála. Ha fel szeretett volna kelni a délutáni alvása után, akkor ezt mondta: „*Boo, [így hívta az édesanyját] mondd azt, hogy: – Don, fel akarsz kelni?*”. Az édesanyja engedelmeskedett neki, ekkor Don azt mondta: „*Most mondd, hogy: – Rendben*”.

Az édesanyja engedelmeskedett és Don felkelt. Étkezéseknél gyakran ismételte az alábbi mondatokat, amiket nyilvánvalóan ő is sokszor hallott már evés közben. Azt mondta az édesanyjának: „*Mondd, hogy: – Edd meg, különben nem kapsz paradicsomot, de ha nem eszed meg, akkor kapsz paradicsomot*”, vagy „*Mondd, hogy: – Ha eddig megiszod, akkor mosolyogni és nevetni fogok*”.

És az édesanyjának engedelmeskednie kellett, különben sikítani kezdett, vagy úgy üvöltött, hogy az összes izom megfeszült a nyakán az erőlködéstől. Ez egész álló nap így zajlott, az egyik vagy a másik dolog miatt. Úgy tűnt, rendkívüli örömet okoz számára, ha kimondhat bizonyos szavakat vagy kifejezéseket, mint például: „*krizantém*”, „*dália, dália, dália*”, „*üzlet*”, „*trombitafolyondár*”, „*a bal oldali be van kapcsolva, a jobb oldali nincs*”, „*a sötét felhők mögül előbújik és felragyog a nap*”. Az ezekhez hasonló irreleváns kijelentések alkotják a mindennapos közléseit. Úgy tűnt, hogy amikor beszél, akkor minden esetben papagáj módjára megismétli azt, amit valamikor korábban mondtak neki. A személyes névmásokat is úgy használta, mint az általa idézett beszélők, akiknek még a hanghordozását is utánozta, amikor beszélt. Ha Donald azt akarta, hogy az édesanyja levegye róla a cipőjét, akkor ezt mondta neki: „*Vedd le a cipőd!*”. Ha fürdeni akart, akkor ezt mondta édesanyjának: „*Akarsz fürdeni?*”.

Számára a szavaknak konkrét, szó szerinti, rugalmatlan jelentése volt. Úgy tűnt, nem tud általánosítani, nem tudja ugyanazt a kifejezést egy másik hasonló tárgyra vagy helyzetre használni. Ha nagy ritkán előfordult ilyesmi, akkor helyettesítés történt: onnantól kezdve az lett a jelentése minden egyes esetben, tehát „*felülírta*” a szó eredeti jelentését. Így nevezte el a vízfesték minden egyes üvegcséjét is, melyek a Dionne ötösikrek után kapták a nevüket - Annette lett a kék, Cécile a piros és így tovább. Amikor festés közben különböző színeket kevert ki, akkor ekképpen járt el: „*Annette-ből és Cécile-ből lesz a lila*”.

A mindennapos kérdés, hogy „*tedd le*”, számára azt jelentette, hogy tegyen le valamit a földre. Volt egy „*tejes pohara*” és egy „*vizes pohara*”. Amikor egy kis tejet köpött a vizes poharába, akkor a tejből „*fehér víz*” lett.

Az „igen” szó hosszú ideig azt jelentette számára, hogy az édesapja ültesse fel a vállára. Ennek is megvolt a maga története. Az édesapja megpróbálta megtanítani neki, hogyan mondja azt, hogy „igen” illetve azt, hogy „nem”, és egyszer megkérdezte tőle: „Szeretnéd, hogy felültesselek a vállamra?”

Don úgy fejezte ki az egyetértését, hogy szó szerint, echolálva megismételte a kérdést. Az édesapja erre azt mondta neki: „Ha szeretnéd, akkor mondd azt, hogy: 'igen', ha nem szeretnéd, akkor mondd azt, hogy: 'nem'.”

Apja kérdésére Don azt mondta, hogy: „igen”. De attól fogva az „igen” azt jelentette, hogy azt szeretné, hogy az édesapja ültesse fel a vállára.

Egyáltalán nem fordított figyelmet a körülötte lévő emberekre. Amikor bement egy szobába, akkor teljesen figyelmen kívül hagyta az embereket és egyből a tárgyak iránt kezdett érdeklődni, leginkább olyan tárgyak iránt, amiket megpörgethetett. Nehezményezte azokat az utasításokat és cselekedeteket, amiket nem lehetett figyelmen kívül hagyni - ezeket nem kívánatos beavatkozásnak tekintette. De a közbeavatkozó személyre sosem haragudott. Mérgesen félretolta az útjába kerülő kezet vagy lábat, ami rálépett az egyik építőkockájára. Egy alkalommal a kockára lépő lábat „esernyő” névvel illette. Amint az akadály eltűnt, már meg is feledkezett az egésztől. A többi gyermek jelenlétét egyáltalán nem méltatta figyelemre, továbbra is a kedvenc elfoglaltságaival törődött és faképnél hagyta azokat a gyerekeket, akik vették a bátorságot, hogy csatlakozzanak hozzá. Ha egy gyerek elvett tőle egy játékot, akkor passzívan engedte. Ha összefirkálta a többi gyerek kifestő füzetét, akik erre dühödten fenyegetni kezdték, akkor hátrálni kezdett vagy a kezével befogta a fülét. Az édesanyja volt az egyetlen személy, akivel volt bármilyen kapcsolata, és még neki is folyton azon kellett iparkodnia, hogyan tud újabb és újabb módszereket kitalálni arra, hogy Donalddal együtt tudjon játszani.

Amikor Donald már újra otthon lakott, akkor az édesanyja rendszeresen küldött írásos beszámolót a fejlődéséről. Gyorsan megtanult folyékonyan olvasni és egyszerű dallamokat eljátszani a zongorán. Azokban az esetekben, amikor sikerült elnyerni a figyelmét, elkezdett reagálni azokra a kérdésekre, „amikre igennel vagy nemmel lehet felelni”. Olykor-olykor már előfordult, hogy „én”-ként kezdett el beszélni magáról és „te” volt az a személy, akit megszólított, de még viszonylag hosszú ideig a névmástévesztés jellemezte. Például, amikor 1939 februárjában megbotlott és majdnem elesett, akkor ezt mondta magáról: „Nem estél el.”²

Az angol nyelv helyesírásának következetlenségei összezavarták, aminek hangot is adott: a „bite” szót szerinte „bight”-nak kellene írni, hogy megfeleljen a „light” szó helyesírásának.³ Előfordult, hogy órákon keresztül csak írt a táblára. A játéka kezdett kreatívabbá és változatosabbá válni, bár továbbra is rituálészerű maradt.

1939 májusában újra elhozták kivizsgálásra. A figyelme és a koncentrációja javult. Jobban tudott kapcsolatot teremteni a környezetével és előfordult, hogy közvetlenül reagált emberekre vagy szituációkra. Csalódottságát jelezte, ha megakadályozták valamiben, követelte a kilátásba helyezett jutalmat és láthatóan örömet lelte a dicséretben. A Gyermekvizsgálati Központban lehetőség nyílt arra, hogy folyamatos kitartással elérjék, hogy valamennyire tartsa magát a napirendjéhez és bizonyos mértékig megfelelően használja a tárgyakat.

² A cikkben még számos helyen előfordul a névmástévesztés. Fontos kiemelni, hogy az angol nyelvben gyakorlatilag nincsen igeragozás, ezért sokkal gyakrabban használják a személyes névmásokat, mivel ez fejezi ki, hogy az ige melyik személyre vonatkozik. Az eredeti angol mondat: „You did not fall down”. – a ford.

³ Az angol nem fonetikus nyelv. A „bite” és a „light” szavak rímpárt alkotnak, kiejtve csak az első hangban térnek el egymástól - a ford.

De továbbra is betűket rajzolt a levegőbe az ujjaival, szavakat mondogatott – „pontosvessző”, „nagybetű”, „tizenkettő, tizenkettő”, „megölte, megölte”, „rakhatok egy kis vesszőt is vagy pontosvesszőt” –, megrágt a papírt, a hajára kente az ételt, könyveket dobált a WC-be, beledugott egy kulcsot a lefolyóba, felmászott az íróasztalra és az iratszekrényre, dühkitörései voltak, autisztikusan kacarászott és suttogott. Megkaparintott egy enciklopédiát, a tárgymutatóból megtanult vagy 15 szót, majd egyre csak ezeket ismételte. Az édesanyjának segítettek abban, hogyan keltheti fel az érdeklődését és hogyan vonhatja be a mindennapos helyzetekbe.

Az alábbi részletek azokból a levelekből származnak, amelyeket Donald édesanyja a kivizsgálást követően küldött:

1939. szeptember – Továbbra is csak akkor eszik, mosakszik vagy öltözik fel, ha én ragaszkodom hozzá és segítek neki. Kezd egyre leleményesebbé válni, építőkövekből épít dolgokat, történeteket játszik el, megpróbálja lemosni az autót, locsolócsővel megöntözi a virágokat, boltosat játszik élelmiszerekkel, megpróbál ollóval képeket kivágni. Továbbra is rendkívül vonzódik a számokhoz. Játéka egyértelműen fejlődik, ugyanakkor soha nem kérdezett még emberekről és nem mutat érdeklődést az iránt, hogy beszéljünk...

1939. október - [Az édesanyja egyik barátja iskolaigazgató, aki beleegyezett abba, hogy Donald megpróbálkozzon az első osztállyal.] A legelső nap komoly megpróbáltatást jelentett, de Donald napról napra jelentős fejlődésen ment keresztül. Don már sokkal önállóbb és sok mindent egyedül is meg tud csinálni. Nagyon szépen masírozik libasorban, ha kérdezik, válaszol, szófogadóbb és engedelmesebb. Magától soha nem oszt meg semmit az iskolai tapasztalatairól és soha nem tiltakozik az ellen, hogy iskolába kell mennie...

1939. november - A mai napon meglátogattam a tanteremben és elámultam azon, hogy milyen szépen együttműködött és válaszolt a kérdésekre. Csendben maradt, nagyon nyugodt volt és nagyjából a tanóra felében odafigyelt arra, amit a tanárnő mondott. Nem sikított és nem rohanguált föl-alá, hanem a többi gyermekhez hasonlóan ő is leült a helyére. A tanárnő elkezdett írni a táblára. Ez azonnal felkeltette az érdeklődését. A tanárnő ezt írta:

BETTY MEGETETHET EGY HALAT.

DON MEGETETHET EGY HALAT.

JERRY MEGETETHET EGY HALAT.

Amikor ő került sorra, kísértált a táblához és bekarikázta a nevét. Ezután megetette az egyik aranyhalat. Ezután mindegyik gyermek elővette az olvasókönyvét, Donald is követte a tanárnő utasításait, a megfelelő oldalra lapozott és hangosan olvasott, amikor a tanárnő felszólította. Az egyik képről feltett kérdésre még válaszolt is. Amikor elégedett volt, akkor örömeben többször is ugrándozott és egyszer válaszalás közben a fejét ingatta...

1940. március - A legnagyobb fejlődést abban látom, hogy egyre inkább tudatában van a körülötte lévő dolgoknak. Sokkal többet beszél és rengeteget kérdez. Ritkán számol be önként az iskolában történekről, de ha irányító kérdéseket teszek fel, akkor helyesen válaszol. Csatlakozik a többi gyerekekhez és valóban részt vesz a többi gyermekkel folytatott játékban. Az egyik nap az egész családot bevonta egy aznap tanult játékba, és mindenkinek pontosan elmondta, mit kell tennie. Kicsit jobban tud egyedül enni és már több dolgot meg tud csinálni önállóan...

1941. március - Rengeteget fejlődött, de az alapvető nehézségei még mindig szembeötlőek...

Donaldot 1941 áprilisában ismét elhozták kivizsgálásra. Figyelmen kívül hagyta, amikor behívták a rendelőbe, de engedte, hogy kézen fogva bevezessék. Bent a rendelőben még csak rá sem nézett a három orvos egyikére sem (akik közül kettőre jól emlékezett a korábbi alkalmakról), egyből odament az asztalhoz és elkezdte a papírokat és a könyveket rendezgetni. A kérdésekre először sztereotip választ adott: „Nem tudom”. Ezután kiszolgálta magát papírral és ceruzával és rengeteg lapot teleírt az ábécé betűivel és telerajzolt néhány egyszerű mintával. Ezután két vagy három sorba rendezte el a betűket, és inkább függőlegesen mintsem vízszintesen olvasta össze őket, és rendkívül elégedettnek tűnt az eredménnyel. Olykor önként kijelentett valamit vagy kérdést tett fel, például: „Két napig maradok a Gyermekvizsgálati Központban”. Később ezt kérdezte: „Hol van az anyukám?” „Miért kell az anyukád?” – kérdezték tőle. „Meg szeretném ölelni a nyakát.” – válaszolta.

A névmásokat megfelelően használta és nyelvtanilag helyes mondatokat mondott. A „beszélgetés” javarészt megrögzötten ismételtetett kérdésekből állt. A variációk száma kimeríthetetlen volt számára: „Hány napból áll egy év, hány évből áll egy évszázad, hány órából áll egy nap, hány órából áll egy fél nap, hány hétből áll egy évszázad, hány évszázadból áll egy fél évezred?” és így tovább és tovább. Látszott, hogy komolyan elgondolkozott rajta és mindegyik kérdésre választ is várt. Néha egy időre felhagyott a kérdegetéssel, gyorsan válaszolt a neki feltett kérdésre, vagy reagált egy kérésre, de ezután azonnal visszatért a fenti viselkedéshez. Sok válasza metaforikus volt, vagy másféleképpen volt különös. Amikor megkérdezték tőle, hogy mennyi tízből négy, akkor így válaszolt: „Rajzolok egy hatszöget”.

A viselkedése még mindig rendkívül autisztikus volt. A többi emberrel való kapcsolata csak annyiban fejlődött, hogy ha szüksége volt valamire, vagy meg akart tudni valamit, akkor megszólított másokat. A beszélgetés közben soha nem nézett rá a másik emberre és nem gesztikulált kommunikációs céllal. És még ez a fajta kontaktus is véget ért abban a pillanatban, amikor választ kapott a kérdésére vagy megkapta azt, amit kért.

Édesanyja az alábbiakat írta 1942. októberi levelében:

Don továbbra is közömbös a legtöbb körülötte lévő dolog iránt. Érdeklődésének tárgya gyakran változik, de mindig valami buta, oda nem illő dolog köti le, amiben elmélyül. Még mindig markánsan megfigyelhető nála a szó szerinti értelmezés, a kiejtésnek megfelelően akarja leírni a szavakat és egyféleképpen ejti ki a leírt betűket. Nemrégiben sikerült rávennem Dont arra, hogy elvégezzen néhány házimunkát úgy, hogy cserébe mozipénzt ígértem neki. Mostanra már nagyon élvezzi a filmeket, de nem értelmezi ezeket úgy, mint egy kerek, összefüggő történetet. Abban a sorrendben emlékszik vissza a film jeleneteire, amilyen sorrendben látta. Mostanában lett egy új hobbija, ami a Time magazin régi számaihoz kapcsolódik. Megtalálta a magazin legelső megjelent példányát, az 1923. március 3-i számot. Elkezdett összeállítani egy teljes listát az összes szám megjelenésének dátumáról, a legelső lapszámtól kezdve egészen a legfrissebbig. Mostanra 1934. áprilisig jutott. Kiszámolta, hogy mindegyik évfolyam hány számból áll, meg ehhez hasonló csacskaságokat.

2. ESET – FREDERICK W.

Frederick 1942. május 27-én, 6 éves korában került hozzánk. A háziorvosa utalta be azzal a panasszal, hogy „társas helyzetekben támadó illetve visszahúzódó adaptív viselkedés jellemzi.” Az édesanyja így számolt be róla:

A gyermek mindig is elvolt magában. Magára hagyhattam, tudtam, hogy boldogan elfoglalja magát, sétálgat, énekelget. Nem tudok felidézni olyan alkalmat, amikor azért sírt volna, hogy magára vonja a figyelmet. Soha nem érdekelte a bújócskázás, de egy labdával oda-vissza gurigázott, nézte, ahogyan az apja megborotválkozik, megfogja a borotva dobozát, visszaszedi a borotvát vagy visszaszedi a borotvaszappanra a tetejét. A kooperatív játék soha nem volt erőssége. Egyáltalán nem érdeklik azok a hétköznapi dolgok, amikkel a többi gyerek szeret játszani, nem érdekli semmi, aminek kereke van. Félt az egyszerű gépektől, elfut előlük. Korábban félt a habverőtől, a porszívó látványától kővé dermed ijedtében. A liftektől halálra rémül. Félt a pörgettyűktől.

Egészen a tavalyi évig szinte mindenkit figyelmen kívül hagyott. Ha vendégségbe érkeztek hozzánk, akkor figyelemre sem méltatta a vendégeket. Kíváncsian megnézte a kisgyerekeket, aztán sarkon fordult és otthagya őket. Úgy viselkedett, mintha az emberek ott sem lennének, még a tulajdon nagyszüleivel is. Nagyjából egy évvel ezelőtt elkezdett több érdeklődést mutatni irántuk és elkezdte megfigyelni őket, még az is előfordult, hogy odament hozzájuk. De az emberek a legtöbb esetben zavaró tényezőt jelentenek számára. Ellöki magától az embereket. Ha valaki túl közel megy hozzá, akkor eltaszítja magától. Nem akarja, hogy hozzáérjek vagy átkaroljam, de ő odajön hozzám és megérint engem. Bizonyos értelemben ragaszkodik ugyanahhoz a dologhoz. Az egyik könyvespolcon volt három dísz tárgyunk egy bizonyos elrendezésben. Valahányszor megváltozott a helyzetük, ő mindig visszarendezte a három tárgyat az eredeti alakzatba. Úgy tűnik, nem akar új dolgokat kipróbálni. Miután sokáig szemlélt valamit, egyszer csak hirtelen megcsinálja, amit kigondolt. Biztos akar lenni abban, hogy jól csinálja.

2 éves kora előtt már legalább 2 szót mondott [„apa” és „Dora” – az édesanyja keresztnéve]. Ezt követően 2 és 3 éves kora között olyan szavakat kezdett el kimondani, amiken mintha ő is meglepődött volna. Mindegyiket csak egyszer mondta ki és soha többé nem ismételte meg. Az egyik első szava az „overál” volt. [A szülők egyáltalán nem számítottak arra, hogy bármelyik kérdésükre válaszol, de egyszer nagyon meglepődtek, amikor azt válaszolta: „Igen.”] Nagyjából 2 és fél éves korában elkezdett énekelni. Körülbelül 20 vagy 30 dalt ismert, köztük egy altatódalt franciául. A negyedik életévében megpróbáltam rávenni arra, hogy ha szeretne megkapni valamit, akkor kérje. Erősebb volt az akarata az enyémnél és kitartóbb volt, végül nem kapta meg, de soha nem gondolta meg magát és nem engedett. Mostanra már száznál is tovább el tud számolni és el tudja olvasni a számokat, de a tárgyak számossága egyáltalán nem érdekli. Rendkívüli nehézséget jelent számára, hogy megtanulja a személyes névmások megfelelő használatát. Amikor ajándékot kap, ezt mondja: „Mondd, hogy – Köszönöm szépen!”. Szeret tekézni, és amikor látja, hogy eldőlnék a bábuk, akkor örömeiben lelkesen ugrabugrál.

Frederick 1936. május 23-án született farfekvéssel. Az édesanyjának „*valamilyen veseproblémája*” volt, ezért tervezett császármetszéssel hozta világra nagyjából két héttel a szülés tervezett időpontja előtt. Születése után állapota kielégítő volt; a táplálása nem jelentett gondot. Az édesanyja azt vette észre, hogy mielőtt felvette volna, Frederick soha nem mutatta testi jelét annak, hogy számítana rá, hogy felveszik. 7 hónapos korában már tudott ülni, nagyjából 18 hónapos korában kezdett el járni. Előfordult, hogy megfázott, de más betegsége nem volt. Többször is megpróbálták óvodába járatni a fiút, de ezek a kísérletek sikertelenek voltak: „*vagy visszahúzódt és elbújt a sarokban vagy benyomult a csoport közepére és nagyon agresszíven viselkedett*”.

A fiú egyetlen gyermek. Az édesapja 44 éves - egyetemi diplomát szerzett, szakterülete a növénykórtan - és a munkája miatt sokat utazik. Türelmes, kiegyensúlyozott férfi, enyhén rögeszmés; gyermekkorában „*csak későn kezdett el beszélni*” és törekeny testalkatú volt, feltehetően „*az afrikai étrend alacsony vitamintartalma miatt*”. Az édesanyja 40 éves és főiskolai végzettséggel rendelkezik, asszisztensként dolgozott több orvos mellett, később beszerzési ügyintéző, majd egy titkárnőképző leányiskola igazgatója is volt, egyszer még történelemtanárként is dolgozott. A beszámoló szerint édesanyja egészséges és kiegyensúlyozott természetű.

Frederick apai nagyapja trópusi betegségekre szakosodott orvostanhallgató volt Angliában, majd orvosi missziókat szervezett Afrikába, ezt követően a mangánércbányászat szakértője lett Brazíliában, mindeközben egy orvosi egyetem dékánja és egy városi múzeum igazgatója is volt, aki két különböző néven is szerepel a *Ki kicsoda? (Who's Who?)* című kiadványban. 1911-ben nyoma veszett, ezt követően 25 éven keresztül homály fedte a kilétét. Több mint két évtizednyi bizonytalanság után kiderült, hogy Európába utazott, ahol feleségül vett egy regényírónőt, anélkül, hogy elvált volna az első feleségétől. A családja szerint egy „*rendkívül erőteljes személyiség, amolyan zseni típus, aki igyekezett minél több jót cselekedni*”.

Az apai nagyanyja ízig-vérig misszionárius alkat, kifejezetten domináns személyiség, akivel nehezen lehet kijönni. Jelenleg úttörő munkát végez: hegymászást tanít egy déli egyetemen.

Frederick édesapja öt gyermek közül a második legidősebb, a bátyja ismert újságíró és egy bestseller szerzője. Az apja húga férjnél van; férje egy „*ideges, koravén*” énekes. A sorban következő öccse kalandmagazinokban publikál rendszeresen. Az apa legkisebb testvére szintén fiú, ő festő, író és rádiós kommentátor, aki „*nagyjából 6 éves koráig nem beszélt*” és a beszámolók tanúsága szerint ezek voltak az első szavai, amikor megszólalt: „*Amikor az oroslán nem beszélhet, fütyülni még tud.*”

Az édesanyja elmondása szerint az ő rokonai „*egészen hétköznapi emberek*”. A családja egy wisconsini városban lakik, az édesapja bankár, az édesanyja pedig „*valamelyest érdeklődik*” a templomi teendők iránt. Három húga van, akik mind átlagos középosztálybeli háziasszonyok.

Fredericket 1942. május 27-én vették fel a Harriet Lane Otthonba. Jól tápláltnak tűnt. A fejkörfogata 21 hüvelyk (53,5 cm), a mellkasa 22 hüvelyk (56 cm), a haskörfogata 21 hüvelyk volt. A nyakszirtje és a koponya frontális része markánsan előemelkedik. A bal hónalján egy harmadik mellbimbó található. Reflexei renyhék voltak, de működtek. Minden más eredménye – beleértve a laborvizsgálatot és a koponya röntgenképét – teljesen normális volt, a nagyobb és erősen barázdált mandulái kivételével.

Egy nővér kísérte be a pszichiátriai rendelőbe, aki ezt követően azonnal távozott. A fiú arckifejezése feszült volt, némiképp tartózkodó, arcáról értelem sugárzott. Egy pár pillanatig céltalanul téblábolt és semmilyen jelét nem mutatta annak, hogy észrevette volna a három felnőtt jelenlétét. Ezután leült a kanapéra, értelmetlen hangokat hallatott, majd hirtelen leheveredett, miközben végig álomittas mosoly ült az arcán. Ha reagált is valamilyen kérdésre vagy utasításra, akkor echolálva megismételte, amit hallott. Viselkedésének a legszembetűnőbb vonása mégis az volt, hogy mekkora különbség volt aközött ahogyan a tárgyakra és az emberekre reagált. A tárgyak

könnyen magukkal ragadták, komoly figyelemmel, kitartóan játszott velük. Az emberekre azonban hívatlan betolakodóként tekintett, akikre – ha tehetette – a lehető legkisebb figyelmet fordította. Ha válaszra készítették, akkor tömören válaszolt, majd visszatért a tárgyakkal való elmélyült foglalatosságához. Ha valaki elé tartotta a kezét, úgy, hogy ezt nem tudta figyelmen kívül hagyni, akkor egy rövid ideig úgy játszott a testrésszel, mintha az is egy különálló tárgy lenne. Amikor elfújta az égő gyufát, akkor látszott rajta, hogy elégedett a teljesítményével, de nem nézett rá arra a személyre, aki meggyújtotta a gyufát. Amikor egy negyedik felnőtt is bement a rendelőbe, akkor egy pár percre behátrált az egyik könyvespolc mögé és azt mondogatta: „*Nem akarlak téged*” és közben a kezével elhessegette magától, majd nem sokkal később már folytatta a játékát. Ezután már egyáltalán nem méltatta figyelemre sem az újonnan érkezőt, sem a többi felnőttet.

A teszteredményeit (Grace Arthur teljesítmény skála) nehezen lehetett kiértékelni, mert a felmérés során nem volt együttműködő. A legjobban a Séguin-féle formatáblán teljesített, ahol a legjobb ideje 58 másodperc volt. A „*kanca és kancacsikó*” kirakós teszt során úgy tűnt, hogy kizárólag a formákra hagyatkozik, mivel ugyanúgy teljesített, ha látta a képeket, mint akkor, amikor a kirakós darabjai képpel lefelé voltak fordítva. A háromszöget kirakta, a téglalapot azonban nem. Mindegyik formatábla esetében kitartásról és jó koncentrációról tett tanúbizonyságot, spontán módon és érdeklődve foglalkozott ezekkel. A tesztek között a rendelőben járkált, megvizsgálta a tárgyakat vagy a szemetes kosárból halászott ki valami érdekeset, a jelen lévő személyekre nem fordított figyelmet. Gyakran szürcsölő hangot hallatott és időnként megcsókolta a kézfejét. A formatábláról a kör alakú forma keltette fel az érdeklődését, ezzel gurigázott az asztalon, megpróbálta elkapni pont azelőtt, hogy leesett volna az asztalról, ami néha sikerült is neki.

1942. szeptember 26-án Fredericket beírták a Devereux Iskolába.

3. ESET – RICHARD M.

Richard 1941. február 5-én, 3 éves 3 hónapos korában került beutalóval a Johns Hopkins Kórházba siketség gyanújával, mivel nem beszélt és a kérdésekre sem reagált. A felvétele után a rezidens az alábbi megfigyelést tette:

A gyermek elég intelligensnek tűnik, az ágyában játszik a játékokkal és kellően kíváncsi a vizsgálat során használt eszközökre. A játékában kifejezetten önállóan tűnik. Nehéz bizonyosan megmondani, hogy hall-e, de úgy tűnik, hogy igen. Például az „Ülj fel!” vagy a „Feküdj le!” utasításnak akkor is engedelmeskedik, ha nem látja a beszélőt. Nem fordít figyelmet a körülötte zajló beszélgetésre, és kelt ugyan hangokat, de nem mond felismerhető szavakat.

Az édesanyja tekintélyes mennyiségű jegyzetet hozott magával, ami arra utal, hogy megrögzötten foglalkoztatják a részletek, illetve, hogy hajlamos a fia teljesítményét furcsa módon értelmezni. Megfigyelt (és fel is jegyzett) minden egyes gesztikulációt és „nézést”, és megpróbálta megtalálni mindegyiknek a maga jelentését, majd végül kiválasztott egy különös, egyes esetekben a valóságtól teljesen elrugaszkodott magyarázatot. Komoly erőfeszítéseinek köszönhetően egy aprólékosan kidolgozott, gazdagon illusztrált, terjedelmes beszámolót sikerült megalkotnia, amely összességében jóval többet árul el arról, hogy ő hogyan értelmezett minden egyes esetet, mint arról, hogy mi is történt valójában.

Richard édesapja az erdőgazdálkodás professzora egy déli egyetemen. Rendkívüli mértékben elmélyül a munkájában, olyannyira, hogy szinte teljes mértékben kizárja életéből a társas kapcsolatokat. Édesanyja főiskolai diplomát szerzett. Anyai nagyapja orvos, a többi rokona – mindkét ágon – intelligens, iskolázott ember. Richard öccsét, aki 31 hónappal fiatalabb nála, normális fejlődésű, jól fejlett gyerekként írja le.

Richard 1937. november 17-én született. A terhesség és a szülés is rendben zajlott. 8 hónapos korában már tudott ülni és 1 éves korában kezdett el járni. Az édesanyja már 3 hetes korától elkezdte „szoktatni”: minden reggel végbélkúpot adott neki, hogy „a bélrendszere óramű pontossággal működjön”. A két fia összehasonlítása során az édesanya rámutatott, hogy míg a kisebbik fia aktív, arra utaló mozdulatokat tett, hogy számít rá, hogy felveszik, ezzel szemben Richard nem mutatta semmilyen arckifejezésbeli vagy testtartásbeli jelét annak, hogy számít valamire, és nem változtatta meg a testtartását sem, amikor az édesanyja vagy a nővér a karjába vette. A táplálkozása és a növekedése kielégítően zajlott. 12 hónapos korában, a himlő elleni védőoltást követően hasmenése és láza volt, amiből kevesebb, mint egy hét alatt felépült.

1940 szeptemberében az édesanyja az alábbiakat írta a jegyzeteiben arról, hogy Richard miért nem beszél:

Nem vagyok benne biztos, hogy mikor hagyta abba a szavak utánzását. Úgy tűnik, mintha az utóbbi két év során mentálisan fokozatosan visszafejlődött volna. Mi azt gondoltuk, hogy ez azért lehet, mert nem osztja meg velünk a gondolatait, de egészen bizonyos, hogy ott vannak a fejében. Aggasztó, hogy most ilyen sokféle hangot hallat, mert ezáltal nyilvánvaló, hogy nem tud beszélni. Korábban még azt gondoltam, hogy ha akarna, akkor tudna beszélni. A csendes bölcsesség benyomását keltette... Van azonban egy zavarba ejtő és lelombozó dolog, ami nem más, mint hogy jelentős nehézséget okoz számunkra, hogy felkeltsük az érdeklődését.

Richard testileg egészséges. A manduláit 1941. február 8-án eltávolították. A fejkörfogata 54½ cm volt, az EEG felvétele normális volt.

Engedte, hogy a pszichiátriai rendelőbe vezessük, egyből aktívan játszani kezdett a játékokkal és közben egyáltalán nem figyelt a rendelőben lévő személyekre. Néha felnézett a falakra, mosolygott és rövid, erőteljes, szaggatott hangon azt mondta: „Í! Í! Í!”. Amikor az édesanyja szóban és kézmozdulattal utasította, hogy vegye le a papucsát, akkor engedelmeskedett. Amikor másik utasítást kapott – amit ezúttal nem kísért gesztikuláció –, akkor újra az előző kérésnek tett eleget és levette a papucsát (amit időközben újra felvett). A formakirakó táblával jól teljesített, de a megfordított táblával már nem.

Richardot legközelebb 4 éves 4 hónapos korában vizsgálták meg. Sokat nőtt és súlyban is gyarapodott. Amikor a rendelő felé tartottak, akkor kiabálni és erőlyesen tiltakozni kezdett, de aztán engedett és önszántából bement a rendelőbe. Amikor bement, egyből odament a villanykapcsolóhoz és elkezdte fel-le kapcsolgatni. Nem mutatott érdeklődést sem a vizsgálatot végző, sem a többi személy iránt, de egy kis doboz felkeltette az érdeklődését, amit úgy dobálgatott, mintha labdázott volna.

Amikor 4 éves 11 hónapos korában bement a rendelőbe (vagy bármely szobába, terembe), az első dolga az volt, hogy fel-le kapcsolgatta a villanyt. Felmászott a székre, a székről pedig az asztalra, hogy elérje a falikar kapcsolóját. Nem kommunikálta, hogy mire vágyik, de dühbe gurult, amíg az anyja ki nem találta, mit akar és a kívánságára nem tett. Nem volt semmilyen kapcsolata az emberekkel, és egyértelműen zavaró tényezőként tekintett rájuk, ha megszólították vagy másképpen próbálták elnyerni a figyelmét.

Az édesanyja kezdte úgy érezni, hogy már nem bír vele, ezért egy nevelőotthonban helyezte el Annapolis közelében egy olyan hölgnél, aki kivételesen jó érzékkel tudott bánni a nehezen kezelhető gyermekekkel. Nemrég történt, hogy ez a hölgy hallotta, amint Richard tisztán és érthetően kimondta első szavait, ezt mondta: „Jó éjszakát!”.

4. ESET – PAUL G.

Paul 1941 márciusában, 5 éves korában került pszichometriai felmérésre, súlyos értelmi defektus gyanújával. Korábban magánóvodába járt, ahol a beszéde összefüggéstelen volt, úgy tűnt, képtelen alkalmazkodni, és bármely közbeavatkozásra dühkitöréssel reagált. Mindezek miatt úgy tűnt, gyengeelméjű.

Paulnak nincsen testvére, nagyjából 2 éves korában érkezett az édesanyjával Angliából. Az édesapja bányamérnök, aki – egyes feltételezések szerint jelenleg Ausztráliában dolgozik – nem sokkal elutazásuk előtt, többévnyi boldogtalan házasságot követően hagyta el feleségét. Paul édesanyja – akinek állítólag főiskolai végzettsége van és nyugtalan, izgága, labilis nő – egy zavaros és teljesen ellentmondásos történettel állt elő a gyermek családi hátteréről és fejlődéséről. Sok időt fordított arra, hogy hangsúlyozza és alátámassza, milyen sok erőfeszítést tett azért, hogy Pault kiokosítsa: verseket és dalokat tanított neki. 3 éves korára már nem kevesebb, mint 37 dalt és különféle mondókát tudott fejből.

Paul természetes úton született. Első életéve során sokszor hányt, gyakran – és kevés sikerrel – váltogatták a különféle tápszereket. A hányása akkor maradt abba, amikor kezdett áttérni a szilárd táplálékra. Életkorának megfelelően zajlott a fogzása, emelte fel a fejét, ült fel, tanult meg járni és lett szobatiszta. Volt kanyarója, bárányhimlője és szamárköhögése, mindegyik betegség komplikációk nélkül zajlott le. 3 éves korában kivették a torokmanduláit. A fizikai vizsgálat során testileg egészséges volt, ami alól a fitymaszűkülete volt az egyedüli kivétel.

Az alábbi jellemzőket a klinikán tett látogatásai, egy bentlakásos otthonban töltött 5 hetes tartózkodása, valamint egy párnapos kórházi tartózkodás során figyelték meg.

Paul egy vékony testalkatú, de izmos, vonzó küllemű fiú volt, arca intelligens és élettel teli. Jó kézügyességgel rendelkezett. Elvértve reagált arra, ha megszólították, még a saját nevére sem figyelt fel. Egyszer előfordult, hogy kérésre felvett egy építőkockát a földről. Egyszer rögtön azután lemásolt egy kört, hogy lerajzolták neki. Olykor előfordult, hogy az erőteljes „Ne!” felszólításra abbahagyta azt, amivel éppen foglalkozott. Rendszerint azonban – amikor beszéltek hozzá – tovább folytatta azt, amit éppen csinált, mintha nem is mondtak volna semmit. Ugyanakkor mégsem tűnt úgy, mintha szándékosan lenne engedetlen vagy direkt ellenkezne. Nyilvánvalóan olyannyira zárkózott volt, hogy nem jutottak el hozzá a megjegyzések. Valami mindig élénken lekötötte, és eközben rendkívül elégedettnek tűnt, hacsak nem akart valaki kitartóan közbeavatkozni az általa választott tevékenységbe. Először türelmetlenné vált és megpróbált kiszabadulni a helyzetből, de ha ez nem vezetett sikerre, akkor sikoltozni, rúgkapálni kezdett és dührohamban tört ki.

Az emberekhez és a tárgyakhoz fűződő kapcsolata éles ellentétben állt egymással. Ha belépett egy szobába, akkor egyből a tárgyakhoz ment, amiket rendeltetésszerűen használt. Nem tett kárt a tárgyakban, olyannyira óvatosan bánt velük, hogy már-már gyengédséggel viszonyult a tárgyakhoz. Kézbe vette a ceruzát és az asztalon található papírlapra firkált vele. Kinyitott egy dobozt, kivett belőle egy játéktelefont és közben újra meg újra ezt énekelte: „*A telefont kéri*”, eközben körbe-körbe járkált a szobában, úgy, hogy a telefonkagylót megfelelően a szájához és a füléhez tartotta. Kézbe vett egy ollót és ügyesen, türelmesen felvágott egy papírt apró darabokra, miközben egyre csak ezt énekelte: „*papírvágás*”. Talált egy játékmotort, majd a kezével magasra emelte és körbe-körbeszaladgált vele a szobában miközben újra meg újra csak ezt énekelte: „*Repül a motor*”. Ezek a közlései – amiket minden alkalommal ugyanazzal a hanglejtéssel mondott ki – egyértelműen kapcsolódtak ahhoz, amit éppen csinált, de voltak olyan szóbeli megnyilvánulásai is, amelyek nem

kapcsolódtak az adott helyzethez. Néhány példa az utóbbiakra: „Az emberek a szállodában”; „Még sérült a lábad?”; „Nincs több cukorka, elfogyott a cukorka”; „El fogsz esni a biciklivel, és beütöd a fejedet!”. Ugyanakkor ezek közül egyes közléseit egyértelműen korábbi tapasztalataira lehetett visszavezetni. Szokása volt és szinte minden egyes nap elmondta, hogy „Ne dobd le a kutyát az erkélyről!”. Az édesanyja emlékezett rá, hogy még Angliában mondta ezt a fiának egy játékkutyáról. Amikor Paul meglátott egy serpenyőt, akkor hangosan mindig ezt mondta: „Egyedem-tánc”⁴. Az édesanyja idézte fel, hogy ez a konkrét asszociáció 2 éves korban kezdődött a fiánál. Az édesanyja éppen az „Egyedem, begyedem, tengertánc” kezdetű mondókát mondta a fiának és eközben elejtette a serpenyőt. A fiú közléseinek jelentős részét a testi sérülésekre vonatkozó figyelmeztetések tették ki.

Ezeknek a megjegyzéseknek nem volt szándékos kommunikációs tartalma. A fiú érzelmi nem kötődött az emberekhez. Úgy viselkedett, mintha az emberek egyáltalán nem számítanának, vagy nem is léteznének. Semmilyen különbséget nem jelentett, ha valaki kedvesen vagy durván beszélt vele. Soha nem nézett mások arcára. Ha bármely dolga akadt emberekkel, akkor úgy kezelte őket, vagy inkább a testrészeit, mintha azok is tárgyak lennének. Valakinek a kezét például arra használta, hogy őt vezesse. Játék közben előfordult, hogy lefejelte az anyukája testét, úgy ahogy máskor a párnájába szokott belefejelni. A gyermekotthonban az óvónője kezének megengedte, hogy felöltöztesse, de közben az óvónőt a legkisebb figyelemre sem méltatta. Amikor más gyerekek között volt, akkor a gyerekeket teljesen figyelmen kívül hagyta, és egyből a gyerekek játékaival kezdett foglalkozni.

A kiejtése tisztán érthető, fejlett szókinccsel rendelkezik. A mondatalkotása kielégítő, egyetlen kivételtől eltekintve. Soha nem beszél egyes szám első személyben, nem használja az egyes szám első személyű névmást és nem hivatkozik magára úgy, mint „Paul”. Mindig egyes szám második személyben beszélt magáról, ilyenkor kivétel nélkül szó szerint ismételte meg azokat a mondatokat, amiket korábban neki mondtak. Ha cukorkát szeretett volna, azt így fejezte ki: „Kérsz cukorkát”. Vagy elhúzta a kezét a forró fűtőttesttől és közben ezt mondta: „Megégeted magad”. Néha előfordult, hogy papagáj módjára ismételte meg a neki mondott mondatokat.

Formális felmérést ugyan nem tudtunk vele elvégezni, de a megszokott értelemben véve bizonyosan nem tekinthető gyengeelméjűnek. Azt követően, hogy háromszor hallotta a miatyánkot az óvónőtől, ő is hibátlanul el tudta mondani, és azóta is pontosan el tudja mondani. Tud számolni, a színeket meg tudja nevezni. Gyorsan megtanulta sok lemez közül is felismerni a kedvenc gramofon lemezeit, és azt is tudta, hogyan kell feltenni és lejátszani a lemezjátszón.

Az óvónő több olyan megfigyeléséről is beszámolt, amelyek kényszeres viselkedésre utalnak. Paul magáról teljesen megfélemlítve, gyakran végzett önkielégítést. Körbe-körbe szaladgált és közben eksztázisban ismételtette ugyanazt a kifejezést. Megfogott egy kis takarót, elkezdte rázogatni és közben önfeledten, boldogan ezt sikoltozta: „Íí! Íí!”. Egész hosszú ideig is képes volt ezt csinálni, és ha valaki megpróbált közbeavatkozni, az rendkívül felzaklatta. A felsorolt példák esetében – és sok más viselkedésénél is, amelyeket nem említettünk – nem pusztán ismétlődő viselkedésről volt szó, ezek a cselekvések minden egyes nap, szinte fotográfikusan azonos módon ismétlődtek.

⁴ Az eredeti szövegben a kisfiú „Peten-eater”-nek nevezi a serpenyőt a *Peter, Peter, pumpkin eater* mondóka miatt.

5. ESET – BARBARA K.

Barbara 1942 februárjában, 8 éves 3 hónapos korában került hozzánk beutalóval. Az édesapja által írt jegyzetek az alábbiakat állapították meg:

Első gyermek, természetes úton született, 1933. október 30-án. Nagyon gyengén szopott és nagyjából egy hetes korában cumisüvegből kezdték táplálni. 3 hónapos korától kezdve semmilyen táplálékot nem vett magához. Egészen egyéves koráig naponta ötször csövön keresztül kellett táplálni. Egyéves korában elkezdett enni, de 18 hónapos koráig még komoly nehézségei voltak a táplálkozással. Azóta jó evő, szeret kísérletezni az ételekkel, szereti megkóstolni az ételeket, és most már főzni is szeret.

2 éves korára szokványos szókinccsel rendelkezett, de a szavakból lassan alkotott mondatokat. Egészen kiemelkedő a helyesírása és az olvasási készsége, jól tud írni, de még mindig gondjai vannak azzal, hogy szóban fejezze ki magát. Az írott nyelv segítette a verbális nyelvfejlődését. A számtant nem tudja elsajátítani, csak memóriagyakorlatként.

Csecsemőkorában sokszor ismételt dolgokat, mostanra már kényszeresség jellemzi: kézben tartja a tárgyakat, az ágyába viszi a dolgokat, kifejezéseket ismételve, leragad egy ötletnél vagy egy játéknál stb., nagyon belelendül, aztán mással kezd foglalkozni. Korábban a beszédében a „te” vonatkozott önmagára és az „én” vonatkozott az édesanyjára vagy rám, mintha úgy mondta volna a dolgokat, ahogyan mi mondtuk neki, amikor hozzá beszéltünk.

Nagyon félénk és ijedős, több mindentől is fél. Fél a változástól, a széltől, a nagy állatoktól stb. Legtöbbször passzív, olykor passzívan makacs. Olyan mértékben tudja figyelmen kívül hagyni az elhangzottakat, hogy az emberben már felmerül, lehet, hogy nem is hall. (De igen!) Nincs benne versenyszellem, nem akar a tanára kedvében járni. Semmilyen jelét nem adja, ha valamiről többet tud bármelyik osztálytársánál, csak csendben marad, lehet, hogy egyáltalán nem is figyel.

Tavaly nyáron a táborban megkedvelték a többiek, megtanult úszni és nagyon kecsesen úszik (a mozgása korábban mindig esetlennek tűnt), legyőzte a pónilovaktól való félelmét és leginkább az 5 éves gyermekekkel szeretett játszani. A tábor ideje alatt alultáplált lett és vitaminhiányos állapotba került, de egyáltalán nem panaszkodott emiatt és nem tette szóvá.

Barbara édesapja kiváló pszichiáter. Édesanyja iskolázott, kedves teremtés. 1937-ben született meg az öccse, egy egészséges, élénk és jól fejlett kisfiú.

Kérésre Barbara „kezet fogott” másokkal (a bal kezét nyújtotta találkozáskor és a jobbat búcsúzaskor), ami azt jelentette, hogy felemelte elernyed kezét nagyjából abba az irányba, ahol az őt vizsgáló felnőtt kinyújtott keze volt. A mozdulatból egyértelműen hiányzott az üdvözlési szándék. Az interjú során semmi nem utalt az affektív kapcsolat meglétére.

Amikor a karját megbökték egy tűvel, akkor elhúzta a karját, félelemmel tekintett a tűre (de nem nézett az orvosra) és ezt mondta: „Fáj!”, de ezt sem valakinek mondta, hanem csak úgy.

Nem mutatott érdeklődést a tesztfeladatok elvégzése iránt. A tesztelés értelme, egy tapasztalat vagy egy helyzet megosztása valaki mással - ezek a fogalmak ismeretlenek tőntek számára. Kiöltötte a nyelvét és úgy játszott a kezével, mintha az is egy játék lenne. Felkeltette az érdeklődését az egyik toll az asztali tolltartóban és azt mondta: „Toll olyan, mint a tiéd otthon.” Aztán meglátott egy ceruzát és megkérdezte: „Hazavihetem?”

Amikor azt mondták neki, hogy igen, akkor nem tett semmilyen mozdulatot, hogy elvegye. A ceruzát odaadták neki, de ő ellökte magától és azt mondta: „Ez nem az én ceruzám.”

Más tárgyakkal kapcsolatban is megisméltődött ez a viselkedése. Többször is azt mondta: „Találkozzunk anyával!” (aki eközben kint ült az előtérben).

Kiválóan olvasott, a 10 éveseknek való Binet-teszt tűzről szóló történetét hibátlanul, 33 másodperc alatt olvasta fel, de utána emlékezetből semmit sem tudott felidézni belőle. Nem ismert fel (legalábbis nem említett) semmilyen cselekvést vagy összefüggést az egyes Binet képek között, de a képek felsorolása nem okozott gondot számára. Kézírása olvasható. Rajzából (ember, ház, hat lábon ülő cica, tök, motor) hiányzik a képzelet, sztereotip. Jobb kézzel írt, minden másra a bal kezét használja; ballábas és a jobb szeme a domináns.

Ismeri a hét napjait. Elkezdte sorolni: „szombat, vasárnap, hétfő”, majd azt mondta: „Iskolába mész.” (ami azt jelentette, hogy „hétfőn”), aztán megállt, mint aki készen van a felsorolással.

Mindezen feladatok – amelyeknél rendszerint többször is meg kellett ismételn a kérdést vagy az utasítást – végrehajtását szinte automatikusan teljesítette és közben spontán efféle szavakat irkált: „narancs”; „citrom”; „banán”; „szőlő”; „cseresznye”; „alma”; „sárgabarack”; „mandarin”; „grapefruit”; „dinnyelé”; a szavak sok esetben összeértek, egymásba folytak és nyilvánvalóan nem azért írta le ezeket, hogy valaki más elolvassa.

Szinte minden „beszélgetést” félbeszakított, amiben megemlítették a „teherautót” vagy a vasúti „teherkocsit” - az édesapja beszámolója alapján mindkettő már jó ideje komolyan foglalkoztatta a lányát. Azt szokta mondani például, hogy „Láttam teherautót” vagy „Amikor iskolába mentem, láttam teherkocsikat”.

Az édesanyja megjegyezte, hogy „Lenyűgözik a különböző tartozékok, mint például az óra ingája vagy a kémények”. Az édesapja már korábban kijelentette, hogy: „Mostanában kezdett el érdeklődni a nemiség iránt, mindig a közelünkben van, amikor fürdünk és megrögzötteen érdeklik a vécék.”

Barbarát a Devereux iskolában helyezték el, ahol kezdi megtanulni, hogyan viszonyuljon a többi emberhez.

6. ESET – VIRGINIA S.

Virginia 1931. szeptember 13-án született, 1936. óta a gyengeelméjűek állami gyakorlóiskolájának a tanulója – egy hónap kivételével, mert 1938-ban a „*tanulmányai érdekében*” ideiglenesen áthelyezték a siketek iskolájába. Dr. Esther L. Richards több alkalommal is találkozott vele és egyértelműen felismerte, hogy Virginia se nem siket, se nem gyengeelméjű. 1941 májusában az alábbiakat írta le róla:

Virginia kilóg a többi gyerek közül [a gyakorlóiskolában], mivel teljes mértékben különbözik tőlük. Takaros, rendes és nem játszik a többi gyerekkel, az elsődleges vizsgálatok alapján nem tűnik siketnek, de nem beszél. A kislány szinte óránként azzal szórakoztatja magát, hogy kirakóst rak ki, addig rakosgatja az elemeket, amíg el nem készül. Egy alkalommal kétféle kirakós darabjai voltak egy dobozban és láttam, ahogy fokozatosan szétválogatja és kirakja mindkét kirakóst. Minden jel arra utal, hogy valamiféle születési rendellenességről van szó, amely sokkal inkább egyfajta személyiségzavarnak tűnik, mintsem valamilyen szervi problémának.

Virginia – aki két gyermek közül a kisebbik – édesapja pszichiáter, aki ezt mondta magáról (1941 decemberében): „*Soha nem szerettem a gyerekeket, ami alighanem egy reakció volt a részemről arra, hogy korlátoztak a szabad mozgásban (utazás), és kisebb felfordulást és zűrzavart hoztak az életembe.*”

Az édesapja az alábbiakat mondta Barbara édesanyjáról: „*Semmilyen szempontból nem az az igazi anya típus. A [gyermekéhez való] hozzáállása sokkal inkább hasonlítható ahhoz, mint ahogy más egy játékbabához vagy egy háziállathoz viszonyul, mintsem bármi máshoz.*”

Virginia bátyját, Philipet – aki 5 évvel idősebb a húgánál –, 15 éves korában utalták be hozzánk súlyos dadogással. Amikor megkérdeztük arról, hogy otthon milyen a helyzet, akkor zokogásban tört ki és könnyek között ezt válaszolta: „*Az apám csak akkor szólt hozzám, ha leszidott valami miatt, amit rosszul csináltam.*”

Az édesanyjától még ennyit sem kapott. Philip úgy érezte, hogy egész életét „*fagyos légkörben*” töltötte két megközelíthetetlen idegennel.

1938 augusztusában a gyakorlóiskola pszichológusa azt vette észre, hogy Virginia reagál bizonyos hangokra, a nevére és arra az utasításra is, hogy: „*Nézd!*”

Nem figyel arra, amit mondanak neki, de gyorsan megérti, hogy mit várnak tőle. A teljesítménye azt tükrözi, hogy figyelmes, precíz és meg tud különböztetni dolgokat.

A Binet-féle és a Merrill-Palmer tesztek nem-nyelvi feladatai alapján 94-es az IQ-szintje. A pszichológus az alábbi megjegyzést tette:

Kétség sem férhet hozzá, hogy az intelligenciaszintje még ennél is magasabb... Csendes, komoly, összeszedett. Egyetlen egyszer sem láttam mosolyogni. Magába zárkózik és elszigeteli magát a többiektől. Mintha a saját világában élne, és semmit nem vesz észre, csak azt, ami az adott pillanatban az érdeklődése középpontjában áll. Szinte teljesen képes ellátni önmagát, önálló. Közömbösen tűri, amikor mások megzavarják a világát. Más személyek iránti érdeklődés vagy a barátkozás semmilyen megnyilvánulása nem volt megfigyelhető nála. Másrészt viszont örömet leli a tárgyakkal való foglalatosságban, ezen a téren kezdeményez és a képzelőerő jeleit lehet megfigyelni nála. Jellemzően nem mutatja az érzelmi kötődés semmilyen jelét...

A pszichológus jegyzetei:

1939. október: Virginia ma sokkal inkább otthon érezte magát a rendelőben, mint korábban bármikor. Több mint egy év elteltével már emlékezett arra, hogy hol vannak a játékok, és ki is szolgáltatta magát. Nem lehetett meggyőzni arról, hogy vegyen részt a teszt elvégzésében, nem várta meg, amíg megmutatják neki, mi a feladat (ahol előre be kell mutatni a feladatot). Gyors, ügyes mozdulatok jellemzik. Próba-szerencse alapon kísérletez és következtet. Nagyon kevés felesleges mozdulatot végez. A tesztek azonnali megisméltése esetén kevesebb, mint feleannyi időre volt szüksége és kevesebb, mint feleannyi hibát vétett. Az esetek többségében kizárólag az érdeklődése középpontjában álló dologra koncentrál és semmi másról nem vesz tudomást...

1940. január: A legtöbbször csendben van, mivel korábban mindig is egyedül játszott vagy tevékenykedett. Nem szegül ellen a tekintélynek és nem okozott különösebb gondot. A csoportos foglalkozások során gyorsan nyugtalanná válik, elkezd fészkelődni és el akar menni, hogy máshol elégítse ki az érdeklődését. Néhányféle hangot hallat, akkor, amikor egy másik gyerek túlzottan elnyomja vagy nagyon ellenkezik vele. Magában dudorászik, decemberben fűltanúja voltam annak, hogy hibátlanul eldúdolta az egyik karácsonyi ének dallamát, miközben papírláncot ragasztott.

1940. június: Az iskolatársai azt mondták, hogy Virginia a nyári lakban mondott néhány szót. Felidéztek, hogy nagyon szereti a cukorkát és ezeket a szavakat mondja: „csokoládé”, „pillecukor” illetve azt is, hogy: „mama” és „baba”.

Amikor 1942. október 11-én találkoztam vele, akkor Virginia egy vékony, sudár, csinosan öltözött 11 éves lány volt. Amikor hívtam, akkor reagált, felállt és közelebb jött, de soha nem nézett arra a személyre, aki megszólította. Csak állt ott mozdulatlanul és a távolba révedt. Ritkán előfordult, hogy egy kérdésre válaszolva az alábbiakat mormolta: „Mama, baba.” Amikor egy kisebb csoport körülülte a zongorát és az egyik gyermek zongorázott, Virginia is leült a gyerekek közé, de úgy tűnt, egyáltalán nem veszi észre, mi zajlik körülötte, teljesen magába feledkezett. Mintha azt sem vette volna észre, hogy a gyerekek abbahagyták az éneklést. Amikor a csoport feloszlott, ő meg se mozdult, és úgy tűnt, nem vette észre, hogy megváltozott körülötte a helyzet. Arc kifejezése intelligens, bár a tekintete kifejezéstelen volt.

7. ESET – HERBERT B.

Herbert 1941. február 5-én, 3 éves 2 hónapos korában került hozzánk. Súlyosan retardált értelmi fejlődésűnek gondolták. Fizikai rendellenesség nem volt tapasztalható nála, kivéve, hogy nem ereszkedtek le a heréi. Az EEG eredményei normálisak voltak.

Herbert 1937. november 16-án, a 38. hétre született, tervezett császármetszéssel, 6¼ font (~2,85 kg) súllyal. A születésétől kezdve egészen 3 hónapos koráig minden táplálékot kihányt. Ekkor a hányás hirtelen abbamaradt, és az alkalmankénti bukást leszámítva a táplálkozása már kielégítően zajlott. Az édesanyja szerint „*mindig is lassú és csendes*” volt. Egy ideig azt gondolták róla, hogy siket, mert „*amikor beszéltek hozzá vagy mások közelében volt, semmilyen változás nem látszott az arckifejezésén; ezen kívül nem próbált meg beszélni, szavakat kimondani.*” 4 hónapos korában felemelte a fejét és 8 hónapos korában már felült, de nem próbált meg járni egészen 2 éves koráig, amikor hirtelen „*elkezdett egyedül járni, anélkül, hogy egy székre kapaszkodott volna vagy előtte megpróbált volna kúszni.*” Kitartóan elutasította az innivalót, hacsak nem teljesen üvegből készült edényből adták neki. Egyszer, amikor kórházban volt, három napig nem ivott semmit, mert pléhbögrében adtak neki inni. „*Rettenetesen félt a folyó víztől, a gáztűzhelytől és még sok minden mástól.*” Felzaklatta, ha a megszokott mintában valamilyen változás állt be: „*ha észrevesz valamilyen változást, akkor nagyon nyugtalan lesz és elkezd sírni.*” Viszont szereti leereszteni és felhúzni a redőnyt, a kartondobozt apró darabokra tépkedni, és aztán órákon át eljátszik a kartondarabokkal, szereti nyitogatni-csukogatni a kétszárnyú ajtókat.

Születése után nem sokkal Herbert szülei elváltak. Az édesapját, aki pszichiáter, így jellemezték: „*kiemelkedő intelligenciájú, érzékeny, nyughatatlan, introspektív alkat, aki rendkívül komolyan veszi magát, nem érdeklik az emberek, javarészt a saját világában él, hajlamos az ivásra.*” Az édesanyja orvos, aki ekként írja le magát: „*energikus, szeret eljárni, nagyon kedveli a társaságot és a gyerekeket, de nem nagyon érzi át a problémáikat, sokkal könnyebb elfogadnia az embereket úgy, ahogy vannak, mint megértenie őket.*” Herbertnek két idősebb testvére van. A középső gyermek egy normális, egészséges fiú. Legidősebb testvére, Dorothy 1934 júniusában született, 36 órányi kimerítő vajúadás után. Herbert nővére élénk és jól reagáló csecsemő volt, 18 hónapos korára már sok szót mondott, de a második életéve vége felé „*a másokkal való játék és általában a többi emberhez fűződő kapcsolata terén nem nagyon mutatott fejlődést.*” Azt akarta, hogy hagyják egyedül, körbe-körbe táncolt, furcsa hangokat keltett a szájával és *teljesen figyelmen kívül hagyott mindenkit*, kivéve az édesanyját, akibe belecsimpaszkodott, ha „*pánikba esett vagy felzaklatták.*” (Az édesapa szívből gyűlölte a lányát.) „*Alig beszélt és egyáltalán nem fejezte ki a gondolatait. Nehézségei voltak a személyes névmásokkal és egyre csak azt ismételte: „te” és „én”, ahelyett, hogy a megfelelő személyekre használta volna ezeket.*” A lányt először gyengeelméjűnek nyilvánították, majd skizofrénnak, de a szülők válását követően – a gyermekek az édesanyjukkal maradtak – „*kivirult.*” Most már iskolába jár, ahol szépen fejlődik; jól beszél, 108-as az IQ-szintje és – bár érzékeny és enyhén tartózkodó – érdeklődik az emberek iránt és aránylag tűrhetően kijön velük.

Az első kivizsgálás alkalmával Herbert arckifejezése kiemelkedően intelligensnek tűnt, motoros koordinációja jó volt. Bizonyos határokon belül rendkívül céltudatos és határozott volt a saját maga által választott célok elérésében. Amikor egy rakás építőkocka volt előtte, akkor azonnal észrevette, hogy ezek közül melyik van odaragasztva a kartonhoz, és melyiket lehet levenni róla. Az építőkockákból nagyon ügyesen épített tornyot, legalább olyan magasat épített, mint bármelyik vele egykorú gyerek vagy akár akkorát is, mint a nála idősebbek.

Nem lehetett eltéríteni a saját maga választotta elfoglaltságoktól. Bármilyen szintű beavatkozás felbosszantotta: a behatókat eltaszította az útból (anélkül, hogy bármelyikükre is ránézett volna), vagy ha a félrelökés nem használt, akkor elkezdett kiabálni.

4 éves 7 hónapos és 5 éves 2 hónapos korában láttuk újra. Még mindig nem beszélt. Mindkét alkalommal úgy jött be a rendelőbe, hogy a legcsekélyebb figyelmet sem fordította az ott tartózkodókra. Egyből a Séguin-féle formatábla felé vette az irányt, azonnal neki is látott, elkezdte berakni a formákat a helyükre, majd rögtön utána gyorsan és ügyesen elkezdte kivenni őket. Ha közbeavatkozott valaki, akkor türelmetlenül vinnyogni kezdett. Azonnal feltűnt neki és felzaklatta, ha valaki észrevétlenül elvette az egyik darabot, de amint visszakerült a hiányzó darab, rögtön meg is feledkezett az egésztől. Néhányszor – miután a felindultságából végre megnyugodott, amit az okozott, hogy elvették tőle a formatáblát – eksztázissal az arcán elkezdett ugrálni a kanapén. Nem reagált arra, ha hívták és nem reagált semmire, amit mondtak neki, teljesen elmerült abban, amit éppen csinált. Sohasem mosolygott. Olykor artikulálatlan hangokat hallatott monoton, éneklő hangon. Egyszer gyengéden megsimogatta az édesanyja lábát és hozzáérintette a száját. Az építőkockákat és a többi tárgyat is gyakran a szájához érintette. A két vizsgálat során tanúsított viselkedése szinte fotografikusan megegyezett, azt az egy jelentős kivételt leszámítva, hogy míg 4 éves korában tartózkodóan viselkedett és hátrahőkölt, amikor meggyújtottunk egy gyufaszálat, ezzel szemben 5 éves korában már önkívületben ugrándozni kezdett.

8. ESET – ALFRED L.

Alfred páciens az édesanyja hozta el hozzánk 3 és fél éves korában, 1935 novemberében, az alábbi panasszal:

Fokozatosan kialakult az a vonása, hogy egyetlen különleges érdeklődési kör foglalkoztatja, olyannyira, hogy ez határozza meg mindennapos elfoglaltságait. Szinte nem is beszél semmi másról egészen addig, amíg fennáll az érdeklődése, és felbosszantja, ha nem foglalkozhat vele (nem láthatja, nem érintheti meg, nem rajzolhat róla), a témára való kizárólagos koncentrációja miatt nehéz elnyerni a figyelmét... Ezen kívül gond adódott azzal is, hogy túlságosan ragaszkodik a tárgyi világhoz és kevésbé észleli a társas helyzeteket, mint mások.

Alfred három héttel a tervezett időpont előtt, 1932 májusában született. Az első két hónapban „a tápszer komoly aggályokat okozott, de aztán gyorsan gyarapodott és testileg szokatlanul fejlett, élénk baba lett.” 5 hónapos korában felült és 14 hónapos korában kezdett el járni.

Nyelvhasználata lassan fejlődött; úgy tűnt, egyáltalán nem érdekli a beszéd. Ritkán beszél az élményeiről. A személyes névmásokat még mindig keveri. Kérdéseit nem kérdő hangjelettel teszi fel. Amióta elkezdett beszélni, hajlamos újra meg újra egyetlen szót vagy kijelentést ismételtetni. Szinte soha nem mond ki egy mondatot úgy, hogy meg ne ismételné. Tegnap, amikor egy képet nézegetett, sokszor elismételte ezt a mondatot: „Néhány tehén áll a vízben.” Ötvenig számoltuk, ezután még néhányszor elismételte, majd abbahagyta. Azonban egy kis idő elteltével újra elkezdte ismételtetni.

Sok minden aggasztja:

Felzaklatja, amikor a pirítós készítéséhez berakjuk a kenyeret a sütőbe. Attól fél, hogy a kenyér megég és fájni fog. A naplemente is felbosszantja. Bosszantja, hogy a holdat nem lehet minden éjszaka látni az égen. Inkább egyedül szeret játszani; ha egy másik gyerek közelít hozzá, akkor azonnal leszáll a játékról és elmegy onnan. Szeret dobozból nagyobb dolgokat építeni (például targoncát) és nem akarja, hogy bárki más beleüljön vagy beleavatkozzon a játékába.

Kisgyermekkorában fizikailag meggátolták, hogy a hüvelykujját szopja, ezért felhagyott ezzel a szokásával és különféle tárgyakat vett a szájába. Több alkalommal is kavicsokat találtunk a székletében. Nem sokkal a második születésnapja előtt leszedte a vattát a húsvéti nyúlról és egy részét lenyelte, egy részét pedig belelegezte, emiatt gégemetszést kellett végrehajtani rajta. Néhány hónappal később ivott egy kis kerozint, de ez nem járt „semmilyen káros következménnyel”.

Alfrednek nincsen testvére. Édesapja – aki a születésekor 30 éves volt – „gyanakvó természet, nem nagyon jön ki az emberekkel; könnyen megsérül; könnyen elveszti a türelmét; úgy kell elvonszolni vendégségbe a barátokhoz; a szabadidejét olvasással, kertészkedéssel és horgászással tölti.”

Az édesanyja, aki egykorú az apjával, „*klinikai pszichológus*”, kifejezetten kényszeres és ingerlékeny alkat. Apai nagyszülei apja fiatalkorában meghaltak; az apját egy lelkész fogadta örökbe. Anyai nagyapja – szintén pszichológus – súlyosan rögeszmés, többféle tikkje van. „*Gyakran mos kezét, hajlamos hosszú időre leragadni egy gondolatnál, fél az egyedüllétől, tart a szívbetegegtől.*” Anyai nagyanyja „*ingerlékeny, lobbanékony természet, aki előadásokat tart, több könyv szerzője, szüntelenül pasziánszozik és komolyan aggódik az anyagiak miatt.*” Az egyik anyai nagybátyja többször is elszökött – otthonról és az iskolából –, később csatlakozott a tengerészgyalogsághoz, ezt követően pedig „*kiválóan megállta a helyét az üzleti életben.*”

Édesanyja Alfred születése után 2 hónappal elhagyta az apját. A fiú az édesanyjával és az anyai nagyszüleivel lakott. „*A házukban az édesanyja egy bölcsődét és óvodát üzemeltet, ami némiképp összezavarja a gyermeket.*” Alfred egészen 3 éves 4 hónapos koráig nem is látta az apját, amikor az anyja hirtelen úgy döntött, hogy „*meg kell ismernie az apját*” és „*kezdemenyezte, hogy az apja elmenjen és meglátogassa őket otthonukban.*”

Amikor Alfred belépett a rendelőbe, egyáltalán nem méltatta figyelemre a vizsgálot. Megpillantott egy játékvonatot a szekrényben, egyből odament, kivette a vonatot és lassú, monoton mozdulatokkal szétszedte majd összekapcsolta a kocsikat. Sokszor elismételte, hogy: „*Több vonat – több vonat – több vonat.*” Újra meg újra „*megszámolta*” a vasúti kocsikon az ablakokat: „*Egy, két ablak – egy, két ablak – egy, két ablak – négy ablak, nyolc ablak, nyolc ablak.*” Semmi nem tudta elvonni a figyelmét a vonatról. Megpróbálták elvégezni vele a Binet-féle tesztet egy olyan teremben, ahol nem volt játékvonat. Csak rendkívüli nehézségek árán és csak átmenetileg sikerült megtörni a foglalatosságát. Végül engedelmeskedett, de a viselkedése egyértelműen arra utalt, hogy csak azért tette, hogy megszabadulhasson a zavaró tényezőtől. Ugyanezt a viselkedést lehetett megfigyelni a felmérés valamennyi részfeladatánál. Végül *140-es IQ-szintet* mértek nála.

Az első kivizsgálást követően az édesanyja nem hozta vissza, mert a fia számára „*tartós stresszt okoz, ha egészségügyi szakemberrel találkozik.*” Kérésünkre 1938 augusztusában egy írásos beszámolót küldött a fia fejlődéséről. Ebből a beszámolóból idézzük az alábbi részleteket:

Magányos farkasnak hívják. Egyedül szeret játszani és kerüli a csoportosan játszó gyerekeket. Nem nagyon méltatja figyelemre a felnőtteket, kivéve amikor azt követeli, hogy mesét olvassanak neki. A versengést kerüli. Egyszerűbb történeteket olvas magának. Komolyan fél a testi sérüléstől, rengeteget beszél a villamosszék használatáról. Pánikba esik, ha valaki véletlenül eltakarja az arcát.

Alfredet 1941 júniusában újra beutalták. A szülei úgy döntöttek, hogy összeköltöznek. Ezt megelőzően a fiú 11 különböző iskolába járt. Sokszor kellett ágyban maradnia megfázás, bronchitis, bányahimlő, streptococcus fertőzés, ótvar, és egy hevenyészten leírt betegség miatt, amiről az édesanyja – több gyermekorvos határozott cáfolata ellenére – azt állította, hogy „*reumás láz*” volt. A dolgozók arról számoltak be, hogy kórházi tartózkodása idején Alfred úgy viselkedett, mint egy „*mániákus beteg*”. (Az édesanya előszeretettel nevezte magát pszichiáternek és kész volt „*pszichiátriai*” diagnózist felállítani a gyermekéről.) Az édesanya beszámolójából – amely az esetek részletes leírásának mániákus felsorolásából és az ezekhez fűzött „*magyarázatokból*” állt, amellyel azt igyekezett alátámasztani, hogy Alfred igenis „*normális*” – az alábbiakról szereztünk tudomást.

Elkezdett nála fiatalabb gyerekekkel játszani és a többi gyereket „bábuként használta – ennyi.” Teletömték a fejét zenével, színdarabokkal és memoriterekkel – mechanikus memóriája kiváló. Továbbra is „rettentően elmélyült és belefeledkezett” a játékába, nem szívlelte a társaságot és képtelen volt ellazulni:

Számtalan dologtól félt, ez szinte minden esetben valamilyen gép zajához kapcsolódott (húsdaráló, porszívó, villamos, vonat stb.). Rendszerint az lett a vége, hogy megrögzötten érdeklődni kezdett az iránt, amitől korábban rettegett. Most például az éles kutyaugatástól fél.

Alfred – az interjú elejétől a végéig – rendkívül feszült volt, és nagyon komolynak mutatkozott, olyannyira, hogyha nem lett volna gyermekhangja, akkor egy aggódó, tépelődő apró öregember benyomását keltette volna. Ugyanakkor rendkívül nyugtalan volt és úgy tűnt, komoly késztetést érez, hogy beszéljen. A mondanivalója nem tartalmazott semmi személyeset, kényszeres kérdésekből állt: az ablakról, az árnyékról, a sötét szobáról, különösen a röntgenszobáról érdeklődött. Sosem mosolygott. Nem számított, hogy milyen témára váltunk, semmi sem tudta eltéríteni a világosság-sötétség témakörétől. De közben válaszolt a vizsgáló kérdéseire, amiket jellemzően többször is el kellett ismételni, és amikre csak alku fejében volt hajlandó válaszolni – „Válaszolsz a kérdésekre, és akkor én is válaszolok a te kérdésedre.” A definíciói már-már fájdalmasan egzaktak és konkrétak voltak. A léggömb „vékony gumirétegből készül és levegő van benne, vagy néha valamilyen másik gáz, néha felemelkedik a levegőbe és néha fent is marad, és ha kilyukad, akkor kidurran; ha valaki megszorítja, akkor kidurran. Nem igaz?” A tigris „az egy dolog, egy állat, csikos, mint a macska, tud karmolni, megeszi az embereket, vadállat, a dzsungelben él és néha az erdőben, de leginkább a dzsungelben. Nem igaz?” És erre a kérdésre: „Nem igaz?” egyértelműen válaszolni kellett; igényelte, hogy megerősítsük: a meghatározása kimerítő és teljes.

Gyakran zavarba jött a szavak jelentésétől. Amikor mutattak neki egy képet és megkérdezték tőle: „Hogyan írnád körül ezt a képet?”, akkor ezt válaszolta: „Emberek állnak körül.”

Egyszer megállt – látszott, hogy teljesen össze van zavarodva – és megkérdezte, hogy miért kell a kórtörténete minden egyes oldalára rányomtatni, hogy „Johns Hopkins Kórház”. „Miért kell ezt ráírni?” Komoly problémát jelentett számára és különös jelentőséggel bírt, amin sokat töprengett és úgy érezte, másokkal is meg kell vitatnia. A kórtörténetet eleve a kórházban vették fel, akkor miért szükséges ráírni a kórház nevét minden egyes lapra? Hiszen az, aki a kórtörténetet írja, tudja, hogy hol van. A vizsgáló – akire nagyon jól emlékezett a 6 évvel korábbi kivizsgálásról – számára nem jelentett se többet, se kevesebbet, mint az a személy, akitől elvárta, hogy válaszoljon a sötétségről és világosságról feltett szüntelenül ismétlődő kérdéseire.

9. ESET – CHARLES N.

Charles páciens 4 és fél éves korában, 1943. február 2-án az édesanyja hozta el hozzánk. A legfőbb panaszja ez volt: *„Leginkább az zaklat fel, hogy nem tudok vele kapcsolatot teremteni”*. Az írásos beszámolóját ezzel a mondattal vezette be: *„Tudatosan oda kell figyelnem arra, hogy a véleményemet ne befolyásolja az a szakmai tudás, amely mostanra már átformálta a gondolkodásmodomat.”*

Csecsemőként a kisfiú inaktív volt, *„lassú és közönyös”*. Csak feküdt a kiságyában és meredten nézett. Úgy viselkedett, mintha hipnotizálták volna. Úgy tűnt, hogy egyszerre mindig csak egyetlen dologra koncentrál, arra, amit éppen csinál. Hipotireózisra gyanakodtak, ezt követően pajzsmirigykivonatot kapott, de az állapotában nem következett be javulás.

Charles kedvelte és élvezte a zenét, ami arra bátorított, hogy lemezeket tegyek fel neki. Másfél éves korában már 18 szimfóniát ismert és tudott megkülönböztetni egymástól. Amint megszólalt az első tétel, már tudta a zeneszerzőt. Ilyenkor ennyit mondott: „Beethoven”. Nagyjából ilyen idős korában kezdte el pörgetni a játékokat, az üvegek kupakját és a befőttes üvegek tetejét, napjában többször is. Nagyon jó a kéz ügyessége és ügyesen pörgeti a gurigákat. Miközben nézi, rendkívül izgatott lesz tőle és önfeledten ugrabugrálni kezd. Szeret fényt tükrözni és szereti felfogni a tükröződést. Ha ő érdeklődik valami iránt, akkor ezt egy másik személy nem tudja befolyásolni. Egyáltalán nem figyel rám, amikor belépek a szobába, semmi jelét nem mutatja annak, hogy felismerne...

A leginkább meghatározó vonása a zárkózottság és megközelíthetlenség. Úgy jár-ke, mintha csak egy árnyék volna. A saját világában él, ahol nem lehet elérni. Az emberekkel nincsen kapcsolata. Volt egy időszaka, amikor mindig valaki mástól idézett; magától soha nem ajánl fel semmit. Párbeszéde azoknak a mondatoknak a másolata, amiket korábban hallott. Régebben egyes szám második személyben beszélt magáról, most már néha egyes szám harmadik személyben, ilyenkor ezt mondja: „Kér”, de sosem mondja, hogy: „Kérek.”...

Hajlamos a rombolásra; a szobájában a bútoroknak kilóg a belseje. Vagy kettétöri a lila zsírkrétát és ezt mondja: „Volt egy gyönyörű lila zsírkrétád és most kettétört. Mit csináltál?!”

Kialakult az ürülék iránti mániája – képes volt bárhová elrejtteni (például a fiókba) – és amint beléptem a szobába, elkezdett cukkolni: „Bepiszkítottál a gatyádba, úgyhogy nem kaphatod meg a zsírkrétát!” Ebből következik, hogy még mindig nem szobatiszta. Az óvodában soha nem kakil be, mindig csak akkor csinálja, amikor hazajön. Ugyanez igaz a bepisülésre. Büszke arra, hogy bepisilt, önfeledten ugrándozik, és közben ezt mondja: „Nézd meg, mekkora pocsolót csinált!”

Amikor emberek között van, nem néz rájuk. Tavaly júliusban többen is voltak nálunk vendégségben. Amikor Charles bejött, úgy viselkedett, mint amikor egy kiscsikó kiszabadul a karámból. Nem fordított rájuk figyelmet, de észlelte a jelenlétüket. Utánozni kezdte valakinek a hangját, aztán énekelt – vannak, akik a legkisebb szokatlan dolgot is észreveszik rajta. Az iskolában soha nem csatlakozik csoporthoz, mindig elkülönül a többi gyermektől, kivéve a reggeli iskolagyűlést. Amikor szól a zene, akkor előremegy az első sorba és ő is énekel.

Csodálatos a memóriája, könnyen megjegyzi a szavakat. Gazdag szókinccsel rendelkezik, ez alól csak a személyes névmások jelentenek kivételt. Soha nem kezdeményez beszélaetést. a párbeszéde korlátozott. hosszabban kizárólaa táravakról beszél.

Charles természetes úton született, tervezett baba volt, akit nagyon vártak. 6 hónapos korában ült fel és már 15 hónapos kora előtt járt – „minden előzmény nélkül egyszer csak felkelt és járt – előtte se nem kúszott, se nem mászott.” A szokásos gyermekbetegségek közül egyiket sem kapta el.

Charles elsőszülött gyermek, két fiatalabb testvére van. Édesapja – akinek érettségije van és ruhakereskedő – „megdolgozott a sikerért, gyengéd, nyugodt és békés ember”. Az édesanyja „komoly sikereket ért el az üzleti életben, egy színházi jegypénztárat üzemeltetett New Yorkban, felettébb kiegyensúlyozott, nyugodt alkat”. Amikor Charles a klinikán járt, a testvérei 28 illetve 14 hónaposak voltak. Anyai nagyanyja – aki „rendkívül dinamikus, erélyes, hiperaktív, szinte hipomániás” – író, zeneszerző. Egyik anyai nagynénje – „pszichoneurotikus, zseniális elme, hajlamos a hisztériára” – verseket és dalokat ír. Egy másik nagynénjére egyenesen a „család amazonjaként” hivatkoztak. Egyik anyai nagybátyja – aki pszichiáter – kiemelkedően tehetséges zenei téren. Apai ágon a rokonokat „hétköznapi rendes emberekként” írták le.

Charles jól fejlett, intelligens fiú benyomását keltette, jó testi egészségnek örvendett, szemüveget viselt. Amikor belépett a rendelőbe, a legkisebb figyelemre sem méltatta a jelenlévőket (három orvos, az édesanyja és a nagybátyja). Anélkül, hogy ránézett volna bárkire, ezt mondta: „Kérek egy ceruzát!”, majd elvett egy papírt az íróasztalról és leírt valamit, ami egy 2-es számra hasonlított (az asztali naptáron egy nagy kettes volt látható, február 2-a volt). Elhozta magával a *Reader's Digest* egy példányát, amiben felkeltette az érdeklődését egy csecsemő képe. Majd számtalanszor ezt mondta: „Nézd meg ezt a vicces babát!”, és néha hozzátette: „Hát nem vicces? Hát nem cuki?”

Amikor elvették tőle a könyvet, akkor viaskodott azzal a kézzel, amelyik megfogta a könyvet, anélkül, hogy felnézett volna az emberre, aki elvette a könyvet. Amikor megszűrták egy tűvel, akkor ezt kérdezte: „Mi ez?” és meg is válaszolta a saját kérdését „Ez egy tű.”

Félve nézett a tűre, és a további szúrásoktól tartva elhúzódott, de végig úgy tűnt, hogy a szúrást nem hozza összefüggésbe azzal a személlyel, akinek a kezében a tű volt. Amikor valaki elvette tőle a *Reader's Digestet*, és a földre dobta és rálépett a lábával, akkor Charles úgy próbálta eltávolítani azt a lábat, mintha az is csak egy független, semmihez nem kapcsolódó, közbeavatkozó tárgy lenne. Ebben az esetben sem méltatta figyelemre azt a személyt, akihez a láb tartozott. Egyszer csak odafordult az anyjához és izgatottan ezt mondta neki: „Odaadom neked!”

Amikor a Séguin-féle formatáblával szembesült, akkor elsősorban a formák neve érdekelte, és csak utána rakta be ezeket a megfelelő helyre. Gyakran megpörgette a formákat és izgatottan ugrált fel és alá, miközben pörögtek. Az egész jelenet rendkívül repetitív volt. Nyelvhasználatának soha nem volt az a célja, hogy másokkal kommunikáljon. Emlékezett az elnevezésekre, mint például „nyolcszög”, „rombusz”, „téglatest”, de ettől függetlenül folyton ezt kérdezte: „Ez mi?”.

Nem reagált, ha a nevéen szólították és nem nézett az édesanyjára, amikor ő hozzá beszélt. Amikor az építőkockákat elrakták, akkor kiabálni kezdett, dobbantott a lábával, és azt sikoltozta: „Odaadom neked!” (amin azt értette, hogy „Add ide!”). Mozgása jól koordinált.

Charlest a Devereux Iskolában helyezték el.

10. ESET – JOHN F.

John páciensét először 2 éves 4 hónapos korában láttuk, 1940. február 13-án.

Az édesapja ezt mondta róla: *„Leginkább amiatt aggódom, hogy nehézségei vannak a táplálkozással. Ez a legjelentősebb dolog, a másik pedig, hogy lassan fejlődik. Az első napokban nem szopott megfelelően. 15 nap után a szoptatásról cumisüvegre váltottunk, de cumisüvegből sem táplálkozott megfelelően. Hosszú idő telt el azzal, hogy elérjük, hogy lenyelje az ételt. Mindent megpróbáltunk, amit csak lehetett. Mindvégig fejletlen maradt. 20 hónapos korában kezdett el járni. Gyakran szopja a hüvelykujját és csikorgatja a fogait, elalvás előtt egyik oldaláról a másikra fordul. Ha nem csináljuk azt, amit akar, akkor kiabálni, sikítani kezd.”*

John 1937. szeptember 19-én született, 7½ fontos (~3,4 kg) súllyal. Táplálkozási problémája miatt gyakran került kórházba. Soha nem találtak nála semmilyen testi rendellenességet, kivéve, hogy a frontális kutacsa csak 2 és fél éves korában zárult. Gyakran megfázott és többször is volt középfülgyulladás, ami szükségessé tette mindkét dobhártya műtéti perforációját.

Johnnak 1943 februárjában született meg az első testvére. Az édesapja – aki pszichiáter – *„rendkívül nyugodt, békés, érzelmileg stabil ember, a család támasza”*. Az édesanyja – aki középfokú végzettséggel rendelkezik – titkárnőként dolgozott egy patológiai laboratóriumban mielőtt férjhez ment volna, *„hipomániás személyiség, hajlamos mindent patológiásnak látni, mintsem rendesen; a terhessége alatt egész végig rendkívül szorongott, attól félt, hogy nem fogja túlélni a vajúdást.”* Az apai nagyanyja *„megszállottan vallásos és percenként megmossa a kezét.”* Anyai nagyapja könyvelő.

Johnt a szülei kísérték el a rendelőbe. A rendelőben megállás nélkül, céltalanul kóválygott körbe-körbe. A spontán firkálást kivéve soha nem érintett össze két tárgyat. A legegyszerűbb utasításokra sem reagált, azt leszámítva, hogy nagy nehézségek árán a szülei kérésére, esetlenül ugyan, de mutatta, hogy: kukucs, töröm-töröm a mákot és papá. A tárgyakhoz való hozzáállása jellemzően abban merült ki, hogy a földre dobta őket.

Három hónap elteltével a szókincese már jelentős fejlődésen ment keresztül, bár az artikulációja hibás maradt. Enyhe kényszeres jelekről is beszámoltak, például, hogy minden étkezésnél az első kanálnyi ételt eltolta magától. A rendelőben tett *„járálása”* valamelyest célzottabbnak mutatkozott.

A negyedik életéve végére – igaz, csak egészen kezdetleges szinten, de – már az érzelmi kötődés jeleit mutatta, de erre is csak néhány emberrel volt képes. Ha létrejött egy ilyen kapcsolat, onnantól kezdve pontosan ugyanabban a mederben kellett folytatódnia. Összetett és nyelvtanilag helyes mondatokat tudott alkotni, de önmagára egyes szám második személyben hivatkozott. A nyelvet nem használta kommunikációs céllal, főként a korábban hallott mondatokat ismételte, anélkül, hogy megváltoztatta volna a személyes névmásokat. Jelentős kényszeresség figyelhető meg nála. A napirendjét mereven be kell tartani, a megszokott rendben bekövetkezett legkisebb változás is pánikrohamot vált ki belőle. A mondatokat szüntelenül ismételgeti. Kiváló a mechanikus memóriája, fejből tud rengeteg imát, mondókát és gyermekdalt, *„több nyelven is”*; az édesanyja sok mindennel teletömte a fejét és rendkívül büszke az *„eredményre”*: *„A hanglemezeket felismeri a színükről, és amint felismeri az egyik oldalt, tudja, hogy mi van a másikon.”*

4 és fél éves korától fokozatosan elkezdte megfelelően használni a névmásokat. Annak ellenére, hogy kizárólag tárgyak keltik fel az érdeklődését, jelentős erőfeszítést tett annak érdekében, hogy magára vonja a doktornő (Dr. Hilde Bruch) figyelmét, és elnyerje dicséretét. De soha nem szólította meg őt spontán, közvetlenül. John mindent megtett annak érdekében, hogy megőrizhesse a környezete változatlanóságát, ezért az ajtókat és az ablakokat mindig becsukta. Amikor az édesanyja kinyitotta az ajtót, hogy „megtörje a mániáját”, akkor John erőszakosan újra becsukta, és végül, amikor újra megzavarták a megrögzött szokását, akkor tehetetlenségében könnyekben tört ki és látszott rajta, hogy rendkívül felzaklatta az eset.

Rendkívül felkavarta az is, ha valamiből hiányzott egy darab, vagy ha valami eltörött. Észrevett két játék babát, amikre korábban nem figyelt fel. Látta, hogy az egyiknek nincs kalapja és ez nagyon felzaklatta, elkezdett körbe-körbe járkálni a rendelőben, hogy megtalálja a kalapot. Amint előkerült a kalap egy másik helyiségből, már egyáltalán nem érdekelték a babák.

5 és fél éves korára már elsajátította és megfelelően tudta használni a személyes névmásokat. Elkezdett egyedül enni, a táplálkozása már kielégítő volt. A rendelőben meglátott egy fényképet emberek egy csoportjáról és megkérdezte az édesapját: „Ők mikor lépnek ki a képből és mikor jönnek be ide?”

Látszott, hogy teljesen komolyan gondolja. Az apja mondott neki valamit arról, hogy otthon milyen képek vannak a falon. Ez valamelyest felkavarta Johnnt. Kijavította az apját: „A fal közelében vannak” (a „falon” nyilván azt jelentette számára, hogy a fal „tetején”, „rajta” vannak).

Amikor meglátott egy pennyt, ezt mondta: „Penny. Ez ott van, ahol tekézünk.” Amikor otthon tekéztek és Johnnak sikerült tarolnia, akkor az édesapja mindig adott neki egy pennyt. Meglátott egy szótárt és megkérdezte az apjától: „Oda tetted a pénzt?”. Egyszer az apja egy szótárban hagyott papírpénzt és megkérte Johnnt, hogy mondja meg az anyjának.

Az apja elfütyült egy dallamot, John pedig azonnal felismerte, „Mendelssohn hegedűversenye”. Meg tudta mondani a tárgyakról, hogy valami kicsi vagy szép, de két dolgot nem tudott összehasonlítani egymással. („Melyik kocka nagyobb? Kinek az arca szebb?” stb.)

1942 decemberében és 1943 januárjában volt két jobb féltekei görcsroham, a szemeivel jobbra tekintett és rövid időre lebénult a jobb karja. A neurológiai vizsgálat során nem találtak semmilyen rendellenességet. Mindkét szemfenék normális volt. Az EEG-felvétel a „bal okcipitális lebenyben fokális zavart” mutatott, ugyanakkor „a felvételt nagyrészt nem lehetett kiértékelni, mert a gyermek nem volt együttműködő és emiatt sok műtermék született”.

11. ESET – ELAINE C.

Elaine páciens 7 éves 2 hónapos korában, 1939. április 12-én hozták el hozzánk a szülei „szokatlan fejlődése” miatt. *„Egyáltalán nem alkalmazkodik. Ha bármilyen elvont dologgal szembesül, akkor megáll. Nem érti a többi gyerek játékát, nem figyel oda, ha mesét olvasnak neki, elcsatangol, és egyedül bóklászik; kimondottan szereti az állatokat, mindenféle állatot; néha négykézláb járva utánozza őket és furcsa hangokat hallat.”*

Elaine 1932. február 3-án született, időre. Egészségesnek tűnt, rendszeren táplálkozott, 7 hónapos korában felállt és már 1 éves kora előtt elkezdett járni. Mire betöltötte első életévét, már négy szót ki tudott mondani, de a következő négy év során a nyelvhasználata nem fejlődött. Felmerült, hogy siket, de ezt kizárták. 13 hónapos korában egy ismeretlen eredetű, lázzal járó betegsége volt, ezt követően a súlyosbodó viselkedészavarát egy feltételezett agyvelőgyulladás szövődményének tekintették. Mások az édesanyját hibáztatták, azzal vádolták, hogy a lányának nem viselte megfelelően gondját. Elaine-t gyengeelméjűséggel is diagnosztizálták. 18 hónapon keresztül agyalapi mirigy elülső lebeny és pajzsmirigy készítményeket kapott. *„Egyes orvosok”* – akiket meglepett Elaine intelligens arca – *„azt állapították meg, hogy normális gyermek, és azt mondták, hogy ki fogja nőni.”*

2 éves korában bölcsődébe küldték a kislányt, ahol *„önállóan jött-ment, de nem csinálta azt, amit a többiek. Például, amikor a virágok gondozását tanulták, akkor megette a növényt és megitta a vizet.”* Már korán érdeklődni kezdett az állatképek iránt. Alapjában nyughatatlan természete ellenére ezeket a képeket – *„különösen a metszeteket”* – akár órákon keresztül is elmélyülten elnézegette.

Amikor nagyjából 5 éves korában elkezdett beszélni, akkor egész – bár egyszerű – mondatokban kezdett beszélni, amelyek *„gépies kifejezések”* voltak, azaz nem kapcsolódtak a pillanatnyi helyzethez, vagy ha mégis, akkor furcsa, metaforikus kapcsolatban álltak az adott szituációval. Kiváló szókinccsel rendelkezett, különösen jól ismerte az állatok nevét és *„rendszerintani besorolását”*.

A személyes névmásokat nem használta helyesen, a többes számot és az igeidőket azonban igen. *„Nem használt tagadást, de megértette a jelentését, amikor mások használták.”*

Különböző helyzetekben sokszor szokatlanul viselkedett:

Ösztönösen tud számolni. Ha megmondják neki az asztalnál ülők nevét vagy felsorolják őket, akkor megteríti az asztalt adott számú főre, de nem tudja megteríteni az asztalt például „három” főre. Ha megkérlik, hogy egy konkrét helyről vigyen oda egy konkrét tárgyat, akkor nem tudja odavinni azt a tárgyat, ha az máshol van, még akkor sem, ha jól látható helyen van.

„Megijed” a hangoktól és bármitől, ami felé közelít. Olyannyira félt a porszívótól, hogy még azt a szekrényt is távolról elkerülte, ahol a porszívót tartották. Amikor bekapcsolják a porszívót, befogja mindkét fülét és leszalad a garázsba.

Elaine elsőszülött gyermek, egy fiatalabb testvére van. Édesapja – 36 éves, jogot és bölcsészetet tanult három különböző egyetemen (beleértve a Sorbonne-t is) –, reklámszövegíró, *„az a krónikusan vékony alkat, aki szüntelenül idegességet sugároz.”* Egy ideig egy magazin szerkesztőjeként is dolgozott. Az édesanyja – 32 éves és *„komoly önuralommal rendelkező, békés, logikus alkat”* – egy magazin szerkesztőségében dolgozott, mielőtt férjhez ment. Elaine anyai nagyapja egy napilapnál dolgozott szerkesztőként, a nagyanyja pedig *„érzelmileg labilis”*.

Egy bostoni pszichológus vizsgálta meg Elaine-t, amikor már majdnem 7 éves volt. A jelentésében egyebek mellett az alábbiakat állapította meg:

A vizsgálatot végző személy iránti attitűdje tétova, távolságtartó. Felbosszantja, ha lefogják, hevesen félrelök egy asztalt vagy sikít és eltaszítja a kezét, ami fogja, de egyáltalán nem kér segítséget, nem próbál együttérzést kiváltani. Jobb pillanataiban ügyesen használja a zsírkretát, ügyesen kirakja – az állatokat ábrázoló – képek darabjait. Nagyon sokféle állat képét felismeri és meg is tudja nevezni, beleértve az elefántot, az aligátort és a dinoszauruszt is. Nyelvhasználata egyszerű szerkezetű mondatokra épül, de közvetlen kérdésre csak elvétve válaszol. Amikor játszik, akkor újra meg újra olyan kifejezéseket ismétel, amelyek az adott helyzet szempontjából teljesen irrelevánsak.

A gyermek testileg jó egészségnek örvendett, az elektroencefalogramja normális volt.

Az 1939. áprilisi vizsgálat során kérésre kezét rázott az orvossal, de nem nézett rá, aztán odarohant az ablakhoz és az ablakon nézett kifelé. Amikor megkérték, hogy üljön le, automatikusan szót fogadott. A többször elismételt kérdésekre úgy reagált, hogy visszhangszerűen megismételte az egész kérdést, vagy ha túl hosszú volt, akkor csak a kérdés végét. A rendelőben lévő emberekkel nem volt valódi kapcsolata. Az arckifejezése üres volt, de nem tűnt értelmileg sérültnek. Nem voltak kommunikációs célú gesztusai. Egy alkalommal – anélkül, hogy megváltozott volna az arckifejezése – hirtelen ezt mondta: „A halak nem sírnak.” Egy bizonyos idő elteltével egyszer csak felkelt és kiment a szobából a félelem minden jele nélkül, illetve anélkül, hogy engedélyt kért volna rá.

Három hétre a Marylandi Gyermekvizsgálati Központba került, ahol Dr. Eugenia S. Cameron és Dr. George Frankl vizsgálta. Ott tartózkodása során gyorsan megtanulta az összes gyerek nevét, a szemük színét, hogy melyik ágy kié, és még sok más részletet is róluk, de soha semmilyen kapcsolatot nem létesített a gyerekekkel. Ha kivitték a játszótérre, akkor ez felettébb felzaklatta és visszaroht a szobájába. Rendkívül nyughatatlan volt, de ha megengedték neki, hogy képeket nézegessen, egyedül játsszon az építőkockákkal vagy gyöngyöt fűzzön, akkor órákon keresztül boldogan elfoglalta magát. Bármilyen zaj vagy közbeavatkozás felzaklatta. Egyszer, amikor a vécén ült, kopogó hangot hallott a vízcsöveken; ezt követően több napon keresztül nem volt széklete, még akkor sem, amikor a saját szobájába külön bekészítettek egy bilit. Továbbra is szorongott és feszülten várta, mikor szólal meg újra az a zaj. Gyakorta mondott sztereotip kifejezéseket, mint például, „A dinoszauruszok nem sírnak.”; „Rákok, cápák, halak és sziklák.”; „A rákok és a villák a gyerekek pocakjában élnek.”; „A pillangók a gyerekek gyomrában élnek, és a bugyijukban is.”; „A halaknak hegyes a foguk és megharapják a kisgyerekeket.”; „Háborúzik az ég.”; „A sziklákat és a szirteket megölöm.” (megragadta a takaróját és körberugdosta az ágya körül); „A vízköpők megharapják a gyerekeket és olajat isznak.”; „Szétlapítom az öreg földigilisztát, mert megharapja a gyerekeket.” (közben a fogait csikorgatta és roppant izgatottan körbe-körbe forgott), „A vízköpőknek tejeszacskója van.”; „Tűfej. Rózsaszín pisi. Sárga a lába. Felvágják a halott szarvast. Mérgezett szarvas. Szegény Elaine. A házban nincs ebihal. Férfiak eltörték a szarvas lábát.” (miközben egy könyvből éppen egy szarvas képét vágta ki); „Tigrisek és macskák.”; „Fókák és szalamandrák.”; „Medvék és rókák”.

Az alábbi szemelvényeket a pszichiáterek megfigyeléseiből idézzük:

Nyelvhasználata egysíkú. A beszédét soha nem kísérik arckifejezések vagy gesztusok. Nem néz mások arcára. Hangszíne kirívóan monoton, a hangja kicsit rekedtes; szavai összefüggéstelenek.

Közlései személytelenek. Soha nem használja helyesen az egyes szám első és második személyű személyes névmásokat. Úgy tűnik, nincs tisztában ezeknek a szavaknak a jelentésével.

Beszéde nyelvtanilag rugalmatlan. Pontosan ugyanúgy mondja vissza a mondatokat, ahogyan hallotta, anélkül, hogy azokat nyelvtanilag átalakítaná vagy az adott helyzethez igazítaná. Amikor azt mondja, hogy: „Akarod, hogy rajzoljak egy pókot?“, akkor ezt érti alatta: „Rajzolj egy pókot!”

Ha egyetért a kérdéssel, akkor ezt a kérdés szó szerinti megismétlésével fejezi ki, ha nem ért egyet, akkor ezt úgy fejezi ki, hogy nem engedelmeskedik.

Beszédének ritkán van kommunikációs célja. A gyermekekkel nincsen kapcsolata, soha nem beszélt hozzájuk, nem barátkozik és nem játszik velük. Idegenként mozog közöttük, mint ahogy az ember a bútorok között mozog egy szobában.

Ragaszkodik ahhoz, hogy mindig ugyanazt a rutint ismétlje. Dühkitöréseinek az egyik leggyakoribb oka: ha félbeszakítják a rutinját. A saját tevékenységei egyszerűek és ismétlődőek. Akár órákat is képes egyfajta éber ábrándozással tölteni, miközben végig nagyon elégedettnek látszik. Hajlamos ritmikus mozgást végezni, amely mindig maszturbációs jellegű. Sokkal gyakrabban maszturbál izgatottságában, mintsem békés, boldog hangulatban... Mozdulatai gyorsak, gyakorlottak.

Elaine-t egy pennsylvaniai magániskolában helyezték el. Az édesapja legutóbbi levelében „egészen elképesztő” változásokról számolt be:

Magas, megtermett lány, tiszta tekintettel, amelyből már régen eltűnt az az állati vadság, amelyet időről időre Önök is megfigyelhettek nála. Szépen tud beszélni szinte bármilyen témáról, igaz, a hanghordozása egy kicsit furcsa. Beszéd közben sokszor elkalandozik, gyakran szórakoztató részleteket említ, de csak ritkán folytat párbeszédet, aminek mindig határozott és kimondott célja van. Nagyon jól olvas, de hadar, szavai egymásba folynak, nem ejti ki tisztán a hangokat, és nem hangsúlyoz megfelelően. Az információk egészen tág körével rendelkezik, az emlékezete pedig szinte csalhatatlan. Egyértelmű, hogy Elaine nem „normális”. Ha bármilyen téren kudarcot él meg, akkor ez rányomja bélyegét a hangulatára, átmenetileg csüggedt és búskomor lesz.

DISZKUSSZIÓ

A tizenegy gyermek (nyolc fiú és három leány) kórtörténetének rövid leírása – ahogy arra számítani lehetett – a zavarai, a konkrét jellemzők megnyilvánulási formája, a családi háttérük, illetve az évek során a fokozatos fejlődésük terén tapasztalható egyéni eltérésekre világít rá. A teljes anyag gyors áttekintésével is több olyan lényeges közös vonással szembesülünk, amelyek megkerülhetetlenek tűnnek. Ezek a jellemzők egy olyan egyedi "szindrómát" alkotnak, amelyről korábban nem számoltak be, és kifejezetten ritkának tűnik, bár a csekély számú megfigyelt esetnél feltehetően gyakrabban fordul elő. Nagyon is lehetséges, hogy ezekre a gyerekekre mindeddig gyengeelméjüként tekintettek vagy skizofrénnek tartották őket. A csoportból több gyermeket is idiótaként vagy imbecilisként mutattak be nekünk, az egyikük még mindig egy gyengeelméjűeknek fenntartott bentlakásos állami iskola tanulója, korábban kettejüket is skizofrénnek tartották.

A gyermekek kiemelkedő, „patognómikus”, alapvető zavara, hogy születésüktől fogva *képtelenek a megszokott módon viszonyulni* a többi emberhez és a helyzetekhez. A szülei úgy írták le őket, mint aki mindig is „*elvolt magában*”; „*mintha visszahúzódna a csigaházába*”; „*akkor a legboldogabb, ha egyedül hagyják*”; „*mintha az emberek ott sem lennének*”; „*teljesen közömbös a körülötte történő dolgokra*”; „*a csendes bölcsesség benyomását keltette*”; „*kevésbé észleli a társas helyzeteket, mint mások*”; „*úgy viselkedett, mintha hipnotizálták volna*”. Ez pedig merőben különbözik a skizofrén gyerekek és felnőttek esetétől, mivel nem egy kezdetben meglévő kapcsolattól, nem egy korábbi részvételtől „*távolodnak el*”. Náluk a kezdetektől fogva fennáll az a *szélsőséges, autisztikus magány*, amely, amikor csak lehetséges, figyelmen kívül hagy és kizár mindent, ami a külvilágból érkezik a gyermekhez. Bármely közvetlen testi érintésre, mozdulatra vagy zajra – amely azzal fenyeget, hogy megtöri a magányukat –, vagy „*úgy tesznek, mintha nem is létezne*”, vagy, ha a zavaró tényező ennek ellenére nem szűnik meg, akkor feszültté válnak és felkavarja őket a közbeavatkozás.

Gesell szerint, egy átlagos gyermekben már 4 hónapos korban a várakozás motoros jeleit lehet megfigyelni, mielőtt felemelnék, vagy az asztalra fektetnék: az arcizmai megfeszülnek, a vállát megemeli. Gesell hozzátette, hogy:

Lehetséges, hogy ennek az alkalmazkodásnak egy kevésbé konkrét bizonyítékát már újszülött korban is meg lehet figyelni. A szokás kialakulásához szükség van a tapasztalatra és a kondicionálásra, de szinte mindenki előtt nyitva áll a lehetőség, hogy ezt megtapasztalja, és a reakció is kellően objektív, ezért további megfigyelést, vizsgálatokat és elemzést érdemel.

Ezt a hétköznapi tapasztalatot a kézbevitel gyakorisága táplálja, hogy milyen gyakran veszi fel a csecsemőt az édesanyja vagy mások. Tehát kiemelt jelentősége van annak, hogy szinte mindegyik páciens édesanyja felidézte, hogy mennyire megütközött azon, hogy a gyermeke *soha nem mutatott várakozó testtartást* közvetlenül azelőtt, hogy kézbe vették. Az egyik édesapa még arra is emlékezett, hogy hosszú éveken keresztül mit sem változott a lánya (Barbara) arckifejezése és testtartása akkor, amikor a szülei több órányi távollét után hazaértek, odamentek a kiságyához, beszéltek hozzá és arra készültek, hogy kivegyék a kiságyából.

Egy átlagos csecsemő már az első hónapok során megtanulja, hogyan tudja megváltoztatni a testtartását, hogy az igazodjon az őt tartó személyhez. A mi gyerekeink két- vagy hároméves korukig nem voltak képesek erre. Lehetőségünk nyílt rá, hogy a 38 hónapos Herbertet megfigyeljük ebben a helyzetben. Az édesanyja megfelelő módon az értésére adta, hogy fel fogja venni: kinyújtotta a karját a kisfiú felé. A kisfiú egyáltalán nem reagált erre. Az édesanya folytatta a mozdulatot és felvette. Herbert hagyta magát, de mindeközben teljesen passzív maradt, mintha egy liszteszák lett volna. Teljes mértékben az édesanyjának kellett igazodnia a fia testtartásához. Herbert ekkor már tudott ülni, állni és járni.

A tizenegyből nyolc gyermeknél a *beszéd képessége* a szokásos életkorban vagy némi késéssel alakult ki. Hárman (Richard, Herbert, Virginia) egészen mostanáig „némák” maradtak. A nyolc „beszélő” gyermek közül éveken keresztül egyikükkel sem fordult elő, hogy a nyelvet arra használták volna, hogy üzenetet közvetítsenek vele egy másik ember felé. John kivételével mindannyian tiszta artikulációra és hangképzésre voltak képesek. A tárgyak megnevezése egyiküknek sem jelentett gondot; még a hosszú és szokatlan szavakat is megtanulták és feltűnően könnyen megjegyezték. Gyakorlatilag mindegyik szülő – kimondottan büszkén – arról számolt be, hogy a gyermeke már kiskorában el tudott mondani számtalan mondókát, fohászt, állatok csoportjait, az elnökök nevét, az ábécét az elejétől a végéig és a végétől az elejéig, egészen az idegen nyelvű (francia) altatódalokig. Ha figyelmen kívül hagyjuk a versekből vagy egyéb forrásokból idézett mondatokat, akkor hosszú időre volt szükségük ahhoz, hogy a szavakat egymás mellé tudják illeszteni. „*Nyelvhasználatuk*” ráadásul túlnyomórészt „*megnevezésből*” állt: tárgyakat jelölő főnevekből, színekre utaló melléknevekből és számokból, amik igazából semmilyen konkrétumra nem vonatkoznak.

Kiváló (mechanikus) emlékezőtehetségük rugalmatlan nyelvhasználattal párosul, ami sok esetben arra vitte a szülőket, hogy még több verssel és mondókával, zoológiai és botanikai nevekkel, lemezek címével, zeneszerzők nevével és ehhez hasonlókkal tömjék tele a gyerekük fejét. Tehát a nyelv – amit a gyermekek soha nem használtak kommunikációs céllal – használata már a kezdetektől fogva célt és irányt tévesztett: öncélú, szemantikailag értelmetlen, párbeszéd céljára alkalmatlan, eltorzult memóriagyakorlattá silányodott. Egy 2 vagy 3 éves gyermek számára mindezek a szavak, számok és versek („*a presbiteriánus katekizmus huszonöt kérdése és felelete*”; „*Mendelssohn hegedűversenye*”; „*a huszonharmadik zsoltár*”; „*egy francia altatódal*”; „*az enciklopédia tárgymutatójának az egyik oldala*”) aligha jelentenek többet, mint a felnőttek számára egy értelmetlen szótagokból álló tetszőleges hosszúságú kifejezés. Nehéz bizonyossággal megállapítani, hogy ez az erőltetett tanulás („*a fejük teletömése*”) mint olyan jelentősen hozzájárult-e a pszichopatológiai kórkép lefolyásához. Ugyanakkor roppant nehéz elképzelni, hogy mindez ne befolyásolta volna alapvetően a gyermekek nyelvfejlődését mint az értelmes mondanivalók megértésének és közlésének eszközét.

Ami a beszéd kommunikációs funkcióját illeti, ezen a téren a nyolc beszélő és a három nembeszélő gyermek között nincsen alapvető különbség. Richard óvónője egy alkalommal hallotta, amint a fiú tisztán és érthetően ezt mondta: „*Jó éjszakát!*”. A nevelő beszámolóját fenntartásokkal fogadták, amit csak később sikerült eloszlatni, amikor a rendelőben megkérték a „*néma*” fiút, hogy ismétlje el a hallott szavakat és látták, ahogy Richard a szájával a megfelelő hangokat formálva, hangtalanul ismétli el a szavakat. A „*néma*” Virginiát – szobatársai a nyári táborban – többször is hallották kimondani a „*csokoládé*”, „*pillecukor*”, „*mama*” és a „*baba*” szavakat.

Amikor ezek a gyermekek már elkezdnek mondatokat mondani, hosszú időn keresztül ez főként a korábban hallott többszavas kifejezések papagájszerű ismétlését jelenti. Előfordul, hogy azonnal echolálják, amit hallanak, de ugyanilyen gyakran fordul elő az is, hogy „eltárolják” a hallottakat és később vagy egy másik napon mondják ki ezeket. Ha úgy tetszik, ezeket az eseteket akár *késleltetett echoláliának* is nevezhetjük. Amikor egyetértenek az eldöntendő kérdéssel, akkor ezt a kérdés szó szerinti megismétlésével fejezik ki. A gyermekeknek több évre van szükségük ahhoz, hogy megértsék az „igen” fogalmát. Nem tudják az egyetértés általános kifejezésére használni. Donald megtanulta kimondani, hogy „igen”, mert az édesapja azt mondta neki, hogy felülteti a nyakába, ha azt mondja: „igen”. Donald számára ez a kifejezés azonban kizárólag azt jelentette, hogy azt szeretné, ha az apja felültetné a nyakába. Sok-sok hónapra volt szüksége ahhoz, hogy a kifejezést függetleníteni tudja ettől a konkrét helyzettől, és jóval több időre volt szüksége ahhoz, hogy az „igen” szót az egyetértés általános kifejezésként tudja használni.

A *szó szerinti ség*nek ugyanez a típusa figyelhető meg a prepozíciók⁵ kapcsán. Amikor Alfredet megkérdezték, hogy „*Hogyan írnád körül ezt a képet?*”, akkor ezt válaszolta: „*Emberek állnak körül.*”

John kijavította édesapját, amikor a falon lévő képekről beszélt, azt mondta, hogy a képek a „*fal közelében*” vannak. Amikor Donaldot megkérték arra, hogy tegyen *le* valamit, akkor ő azonnal letette a földre. Egyértelműen arról van szó, hogy egy szó jelentése rugalmatlanná válik és csak az eredeti jelentéstartalmával lehet használni.

A többes szám és az igeidők használata azonban nem okoz problémát számukra. Érdekes módon a spontán mondatalkotás hiánya és a visszhangszerű ismétlés a nyolc gyermek mindegyikénél egy különös nyelvtani jelenséget hozott létre. A *személyes névmásokat pontosan a hallott formában ismétlik el*, a névmásokat nem változtatják meg, nem igazítják a beszélő személyéhez. Ha az édesanyja azt mondja, hogy: „*Akkor most odaadom neked a tejet*”, akkor a gyermek pontosan ugyanezekkel a szavakkal fejezi ki azt, hogy tejet kér. Amikor a mondatban személyes névmás szerepel, akkor a gyermek mondatában mindig a „*te*” jelenti azt, hogy „*én*”, és az „*én*” fejezi ki azt, hogy „*te*”. A mondat megismétlésekor azonban nemcsak a szavakat, hanem az egész mondatot ugyanazzal a hanglejtéssel ismétlik el. Ha az édesanya eredeti mondata kérdés volt, akkor a gyermek a kérdésre ugyanazzal a mondattal, kérdő szórendben, kérdő hangsúllyal válaszol. A „*Kérsz desszertet?*” mondat elismétlésével fejezi ki a gyermek, hogy desszertet kér. Minden egyes konkrét szituációhoz tartozik egy megadott, megváltoztathatatlan kifejezés, ami csak arra a helyzetre vonatkozik. A személyes névmásokhoz kapcsolódó fixáció nagyjából hat éves korig fennmarad, ettől kezdve a gyermekek fokozatosan megtanulják, hogy magukról egyes szám első személyben, a megszólított személyhez pedig egyes szám második személyben kell beszélniük. Az átmeneti időszak során olykor még előfordul, hogy visszatérnek az eredeti használathoz, vagy önmagukról egyes szám harmadik személyben beszélnek.

Önmagában a tény, hogy a gyermekek „*visszhangozzák*”, amit hallanak, még nem jelenti azt, hogy „*oda is figyelnek*”, amikor beszélnek hozzájuk. Gyakran előfordul, hogy egy kérdést vagy egy utasítást többször is el kell ismételn ahhoz, hogy akár csak egy visszhangzott választ adjanak. Ez volt az oka annak, hogy a nyolc gyermekből nem kevesebb, mint hetet tartottak siketnek vagy nagyothallónak. Rendkívül erőteljes az a mindent átható igényük, hogy hagyják őket háborítatlanul. Minden, ami kívülről érkezik a gyermekhez – bármi, ami megváltoztatja a külső vagy akár a belső környezetét – félelmet kiváltó betolakodásnak tűnik számára.

⁵ Az angol nyelvben prepozíciót – viszonyszót – használnak annak a kifejezésére, amit magyarul legtöbbször raggal fejezünk ki. Önmagában nem értelmezhető, relatív szavak, mint a magyarban a helyhatározószók. – *a ford.*

Az *étel* jelenti a legelső külső betolakodást, amely kívülről érkezik a gyermekhez. David Levy figyelte meg, hogy amikor az érzelmi hiányt szenvedő gyermekeket nevelőotthonokban helyezik el, ahol jól bánnak velük, akkor a legelső kérésük, hogy tetemes mennyiségű ételt kérnek. Hilde Bruch elhízott gyermekek vizsgálata során arra a következtetésre jutott, hogy a túlzásba vitt táplálkozás oka sok esetben arra volt visszavezethető, hogy a szülők egyáltalán nem, vagy csak ritkán kínálták őket szívélyesen étellel. A mi pácienseinknél fordított a helyzet, ők komoly belső feszültség árán igyekeznek kívül tartani az őket körülvevő világot, ezt jelzi, hogy visszautasítják az ételt. Donald és Paul („*az első évben sokszor hányt*”), Barbara („*egyéves koráig csövön keresztül kellett táplálni*”), Herbert, Alfred és John esetében már a születésüktől kezdve jelentős problémát okozott a táplálkozás. A legtöbben a sikertelen küzdelmet követően, az állandó erőteljes unszolás hatására végül feladják a harcot és minden átmenet nélkül egyik napról a másikra elkezdnek kielégítően táplálkozni.

További zavaró, erőszakos külső tényezőként jelentkeznek az *erős zajok és a mozgó tárgyak*, ebből következik, hogy ezekre rémülettel reagálnak. A tricikli, a hinta, a lift, a porszívó, a folyó víz, a gáztűzhely, a felhúzható játékok, a habverő, de bizonyos esetekben még a szél is komoly pánikot válthat ki belőlük. Az egyik gyermek még attól a szekrénytől is óvakodott, ahol a porszívót tartották és még a közelébe se mert menni. Egy injekció beadása, a sztetoszkópos vizsgálat vagy a fültükrözés súlyos érzelmi krízist okoz. Ugyanakkor nem önmagában a zajtól vagy a mozgástól rettegnek. A gyermekeket az kavarja fel, hogy a zaj vagy a mozgás behatol a magányukba, vagy azzal fenyeget, hogy megzavarhatja a magányukat. A gyermekek előszeretettel keltenek nagy zajt – akár nagyobbat is, mint amitől rettegnek –, kedvükre tologatják a tárgyakat.

A gyermekek által keltett zajok, a gyermekek mozgása és valamennyi viselkedése ugyanolyan *monoton és repetitív*, mint a verbális megnyilatkozásaik. Spontán tevékenységeik köre jelentősen korlátozott. A gyermekek viselkedését a *változatlanság fenntartása iránti szorongásos, kényszeres igény* határozza meg, amit – kivételes alkalmakkor – csak a gyermek törhet meg. A mindennapi rutinban bekövetkező változás, a bútorok elrendezésének megváltoztatása, a dolgok rendjében, mintázatában vagy a mindennapos tevékenységek sorrendjében bekövetkező változás felzaklatja és akár kétségbeesésbe is kergetheti őket. Amikor John családja költözni készült és John meglátta, hogy a költöztetők felcsavarják a szőnyeget a szobájában, magán kívüli állapotba került. Egészen addig zaklatott idegállapotban volt, amíg az új otthonukban meg nem látta, hogy a szobája pontosan ugyanúgy van berendezve, mint az előző házukban. Elégedettnek látszott, hirtelen tovatűnt minden szorongása, körbesétált a szobájában és egyesével gyengéden megpaskolta a bútorait. Ha az építőkockákat, gyöngyöket vagy pálcikákat egyszer már kirakták egy bizonyos módon, akkor onnantól kezdve mindig pontosan ugyanúgy csoportosították ezeket, még akkor is, ha az elrendezésnek nem volt konkrét célja, vagy nem alkotott rendezett mintát. A gyermekek memóriája egészen elképesztő ezen a téren. Akár több nap elteltével is kirakták a halomnyi építőkockából ugyanazt a rendezetlen mintát, úgy, hogy mindegyik kockának a megfelelő színű oldala nézett felfelé, a kockák tetején található betűk vagy képek pedig mindig pont ugyanabba az irányba álltak. Ha hiányzott egy elem – vagy akár csak eggyel több építőkocka került elő –, azt azonnal észrevették, és erélyesen követelték, hogy kerüljön elő a hiányzó darab. Ha valaki elvett egy építőkockát, akkor a gyermek küzdött, hogy visszaszerezze és pánikszerű dühkitörés lett úrrá rajta, míg vissza nem szerezte, majd a vihar után hirtelen beálló csendhez hasonlóan, azonnal megnyugodott, visszatért a mintázathoz és visszatette a helyére az építőkockát.

A változatlansághoz való ragaszkodás több gyermeknél is olyannyira erős késztetést jelentett, hogy bármely törött vagy hiányos (nem teljes) dolog komolyan felzaklatta őket. Napjaik jelentős része azzal telt, hogy nem csak a kérések változatlan formában történő megfogalmazásához ragaszkodtak, hanem ahhoz is, hogy a napi programok is változatlan sorrendben kövessék egymást. Donald például a délutáni alvása után mindig ezt mondta: „*Boo, mondd azt, hogy: – Don, fel akarsz kelni?*”, és csak akkor volt hajlandó felkelni, ha az anyja eleget tett a kérésnek. De ezzel még nem ért véget, a fiú még nem érezte úgy, hogy lezárult volna a jelenet. Donald folytatta: „*Most mondd, hogy: – Rendben*”. Az édesanyjának újra engedelmeskednie kellett, ha nem tette, akkor a fia addig kiabált, míg a jelenetet be nem fejezték. A délutáni felkelésnek nélkülözhetetlen részét képezte ez az egész rituálé. Minden egyes tevékenységet az elejétől a végéig pontosan ugyanúgy kell végrehajtani, mint a legelső alkalommal. Lehetetlenség volt úgy visszatérni egy sétáról, hogy ne pontosan ugyanazt az utat járták volna be, mint korábban. Amikor Charles a szokásos sétája során egyszer észrevette, hogy az egyik garázsajtón eltörött az egyik keresztléc, akkor ez annyira felzaklatta, hogy heteken keresztül folyamatosan csak erről beszélt és efelől érdeklődött. Még akkor is, amikor napokon át a lakhelyétől távol, egy másik városban volt. Az egyik lány észrevett egy repedést a rendelő mennyezetén és egyre feszültebben, folyton csak azt kérdezgette, hogy ki repesztette meg a plafont, és nem tudtak olyan válasszal szolgálni, ami megnyugtatta volna. Egy másik gyermek pedig, amikor meglátott két játék babát, de csak az egyikén volt kalap, addig nem békélt meg, amíg a másik kalapot meg nem találták és fel nem tették a baba fejére. Ezután egyből érdektelenné váltak a babák, helyreállt a változatlanság és a teljesség: újra minden rendben volt.

Úgy tűnik, hogy a változástól és a teljesség hiányától való félelmük meghatározó szerepet tölt be, megmagyarázza a viselkedésük monoton és repetitív jellegét, továbbá ebből következik, hogy miért figyelhető meg náluk a *spontán tevékenységek korlátozott köre*. Egy szituáció, egy cselekvéssor vagy egy mondat nem tekinthető teljesnek, ha nem pontosan ugyanazokból az elemekből épül fel, mint akkor, amikor a gyermek az első alkalommal szembesült vele. Ha akár csak a legkisebb része megváltozik vagy hiányzik, akkor az egész helyzet már nem tekinthető változatlannak és a gyermek nem is fogadja el ugyanannak, türelmét veszti vagy komoly feszültséget kelt benne. Képtelenek az egészét észlelni, anélkül, hogy ne fordítanak teljes figyelmüket az összetevő elemekre, amelyekből felépül az egész. Ez a vonásuk valamelyest emlékeztet azoknak az olvasási nehézséggel rendelkező gyermekeknek a helyzetére, akik nem reagálnak az olvasástanítás modern, konfigurációs rendszerére, a szavakat csak az ábécé betűiből tudják megalkotni⁶. Feltehetően ez is hozzájárult ahhoz, hogy azokat a gyerekeket, akik már elég idősek voltak a csoportban ahhoz, hogy olvasni tanítsák őket, túlzottan foglalkoztatni kezdte a szavak „helyesírása”. Ez lehetett az oka annak is, hogy Donaldot miért zaklatta fel annyira a tény, hogy a „*light*” és a „*bite*” szavakat – csaknem azonos hangalakjuk ellenére – miért kell eltérően írni.

Az autista gyermekek készséggel elfogadják minden tárgyat, amely nem változtatja meg a külalakját vagy a helyzetét, megőrzi változatlanságát és soha nem fenyeget azzal, hogy megzavarja magányukat. A tárgyakhoz *való viszonyuk* jó, érdeklődnek a tárgyak iránt és akár órákon keresztül boldogan eljátszanak velük. A gyermekek számára nagyon becses lehet egy tárgy, de dühösek is lehetnek rá, például akkor, ha nem fér be egy adott helyre. A vitathatatlan hatalmi helyzet és irányítási pozíció következtében a tárgyakkal való együttlét a gyermekeket rendkívüli meglepedettséggel tölti el. Donald és Charles második életévükben kezdték el gyakorolni ezt a hatalmat úgy, hogy minden tárgyat – amit csak meg lehetett – megpörgettek és ugrándoztak

⁶ Angolul az olvasást szóképpolvasással tanítják, vagyis mindegyik szó írott alakját egyesével tanulják meg, mivel nincsenek kiejtés szerint leírt szavak. Tehát egy szó betűkre bontása logikátlan. – *a ford.*

örömükben, miközben nézték a pörgő tárgyat. Frederick „*boldogan ugrándozott*”, amikor tekézés közben sikerült ledöntenie a bábukat. A gyermekek – a saját testük felett – ugyanezt a hatalmat élik meg és gyakorolják akkor, amikor a földön fekvéskor gurulnak vagy más ritmikus mozgást végeznek. A cselekvések és a hozzájuk kapcsolódó szenvedélyes ekstázis egyértelműen arra utalnak, hogy mindez *maszturbáció okozta kielégülést* okoz.

A gyermekek *emberekhez való viszonya* a tárgyakétól teljes mértékben különbözik. Amint beléptek a rendelőbe, kivétel nélkül mindegyik gyermek egyből az építőkövek, a játékok vagy egyéb tárgyak felé vette az irányt, anélkül, hogy a jelen lévő embereket a legkisebb figyelemre méltatta volna. Tévedés lenne azonban azt állítani, hogy nem voltak tisztában a többi ember jelenlétével. Azonban mindaddig, amíg az emberek békén hagyták őket, addig úgy tekintettek rájuk, mint mondjuk az asztalra, a könyvespolcra vagy az iratszekrényre. Ha megszólították a gyermekeket, nem törődtek vele. Vagy egyáltalán nem válaszoltak, vagy, ha túlságosan sokszor ismételték el ugyanazt a kérdést, akkor „*letudták a választ*” és folytatták tovább azt, amit addig csináltak. Úgy tűnt, észre sem veszik, hogy emberek – akár az édesanyjuk – jöttek be vagy mentek ki a rendelőből. A rendelőben zajló beszélgetés semmilyen érdeklődést nem váltott ki belőlük. Ha a felnőttek nem próbáltak meg bejutni a gyermekek világába, akkor a gyermekek jártukban-keltükben finoman hozzáérttek valakinek a kezéhez vagy a térdéhez, de csak úgy, ahogyan az íróasztal vagy a kanapé érintették meg. A gyermekek soha senkinek nem néztek az arcába. Ha egy felnőtt erőszakosan betört a világukba azzal, hogy elvett egy építőkövet vagy rálépett az egyik tárgyra – amire szükségük volt a gyermekeknek – akkor a gyermekek ellenszegültek és nagyon dühösek lettek arra a kézre vagy a lábra, amelyre önállóan létező dologként, nem egy testrészként tekintettek. Soha nem néztek rá és nem intéztek egyetlen szót sem ahhoz a személyhez, akihez a kéz vagy a láb tartozott. Amikor megkerült a hiányzó tárgy, a gyermekek hangulata hirtelen megváltozott és egy csapásra békés lett. Ha megszúrták, akkor a *tűtől* féltek és nem attól az embertől, aki megszúrta őket.

A családtagjaikkal vagy a többi gyermekkel lévő kapcsolatuk semmiben nem tért el a rendelőben lévő emberekkel való kapcsolatuktól. Mélységes magány uralja minden viselkedésüket. Ha az édesanyjuk vagy az édesapjuk – vagy akár mindketten – elmentek egy órára vagy egy hónapra, hazaérkezésükkor a gyermekeken nem látszódott jele, hogy egyáltalán tudatában lettek volna a távollétüknek. A gyermekek több ingerült kitörést követően, vonakodva ugyan, de fokozatosan megtanulnak kompromisszumot kötni, ha belátják, hogy nincs más választásuk: engedelmessé válnak bizonyos utasításoknak és végrehajtják a mindennapos tevékenységeket, de mindig szigorúan ragaszkodnak ahhoz, hogy tiszteletben tartsák a rituáléikat. Amikor társaságban vannak, akkor úgy mozognak az emberek között, „*mint egy idegen*” vagy ahogyan az egyik édesanya fogalmazott: úgy viselkedik, „*mint amikor egy kiscsikó kiszabadul a karából*”. Amikor gyerekek között vannak, nem játszanak velük. Egyedül játszanak, míg a többiek körülöttük vannak, de nincsen semmilyen testi, arckifejezéseken keresztüli vagy verbális kontaktusuk velük. Nem vesznek részt versenyzős játékokban. Egyszerűen csak ott vannak, és ha néha véletlenül a csoportnak akár csak a közelébe is tévednek, akkor hamarosan visszahúzódnak, hogy egyedül lehessenek. Ugyanakkor gyorsan megtanulják a csoportban lévő összes gyerek nevét és akár azt is tudják, kinek milyen színű a haja vagy további részleteket tudnak a gyerekekről.

Sokkal jobb kapcsolatuk van az emberekről készült képekkel, mint magukkal az emberekkel. És ez érthető is, mivel a képek nem tudnak közbeavatkozni. Charles gyengéden érdeklődött egy magazinban látható gyermek iránt. Többször is megismételte, hogy milyen édes és gyönyörű a kisgyerek. Elaine-t rendkívül foglalkoztatták az állatos képek, de soha nem ment egyetlen élő állat közelébe sem. John nem tett különbséget az emberek és a képmásuk között. Amikor emberek egy

csoportját látta egy fényképen, akkor komolyan megkérdezte, hogy az emberek mikor lépnek elő a képről és mikor jönnek be a rendelőbe.

Annak ellenére, hogy a legtöbb gyermekre élete egy bizonyos szakaszában gyengeelméjüként tekintettek, kétség sem fér ahhoz, hogy valamennyien jó *kognitív potenciállal* rendelkeznek. Valamennyiük arckifejezése kifejezetten intelligens. Az arcuk ugyanakkor egyfajta *komolyságot* tükröz, illetve más emberek társaságában szorongásteli *feszültség* látható rajta, amit feltehetően az okoz, hogy nehéz kiszámítaniuk egy lehetséges közbeavatkozást, ami nyugtalansággal tölti el őket. Amikor egyedül vannak és csak tárgyak vannak körülöttük, akkor sokszor békés mosoly ül az arcukon és megszépülnek a vonásaik, amit néha önfelelt – bár monoton – dúdolás vagy éneklés kísér. A beszélő gyermekek szóincse elképesztően gazdag, hatalmas a mechanikus memóriájuk, amivel az évekkorábbi eseményeket is felidéznek, nem csak számtalan verset és nevet, de bonyolult mintázatokra és sorozatokra is hibátlanul emlékeznek. Mindezek – a szó hétköznapi értelmében – egytől egyig jó intelligenciáról tanúskodnak. A Binet-féle vagy más, hozzá hasonló tesztek nem lehetett elvégezni velük, mert azok csak korlátozottan voltak alkalmazhatóak. De mindegyik gyermek jól teljesített a Séguin-féle formatáblán végzett feladatokkal.

Fizikálisan a gyermekek alapvetően normálisak. Közülük öt gyermeknek volt relatíve nagy a feje. A gyermekek közül többnek is némiképp esetlen volt a járása és a nagymozgása, de valamennyien rendkívül kifinomult finommotoros mozgásra voltak képesek. Az EEG-felvétel mindegyiküknél normális képet adott, Johnt leszámítva, akinek a frontális kutacsa csak 2 és fél éves korában zárult, 5 éves 3 hónapos korában pedig két jobb féltekei görcsroham volt. Fredericknek a bal hónalján egy harmadik mellbimbója volt, de semmilyen más veleszületett eltérésnek nem volt jele.

A gyermekek családi hátterének van még egy rendkívül érdekesítő, közös vonása. *Valamennyien kimagaslóan intelligens család gyermekei.* Négy édesapa pszichiáter, egy zseniális ügyvéd, egyikük egy jogi egyetemet is végzett vegyész, aki a szabadalmi kormányhivatalban dolgozik, egy növénypatológus, egyikük az erdészeti professzora, van jogi végzettséggel is rendelkező reklámszövegíró, aki három egyetemre is járt, egy bányamérnök, egy pedig sikeres üzletember. A tizenegy édesanyából kilencnek van diplomája. A két édesanya közül – akinek csak középfokú végzettsége van – egyikük egy patológiai laboratórium titkárnőjeként dolgozott, a másik pedig színházi jegyirodát vezetett New Yorkban, míg férjhez nem ment. A többiek között pedig volt szabadúszó író, orvos, pszichológus, diplomás ápoló, Frederick édesanyja pedig volt beszerzési ügynök, egy titkárnőképző leányiskola igazgatója és történelemtanár is. A nagyszülők és az oldalági rokonok között sok az orvos, tudós, író, újságíró és művész. Három család kivételével mindegyik család szerepel vagy a *Ki kicsoda Amerikában? (Who's Who in America)* vagy az *Amerikai Tudósok (American Men of Science)* kiadványban, vagy mindkettőben.

A gyermekek közül kettő zsidó, a többiek valamennyien angolszász felmenőkkel rendelkeznek. A gyermekek közül hárman „*egykek*”, öten két gyermek közül az idősebbek, egyikük három gyermek közül a legidősebb, egy két gyermek közül a fiatalabb, egy pedig három testvér közül a legfiatalabb.

MEGJEGYZÉSEK

A szélsőséges autizmus, a kényszeresség, a sztereotip viselkedés és az echolália kombinációja egy olyan teljes képet alkot, amely kapcsolatba hozható a skizofréniához köthető alapvető jellemzőkkel. A gyermekek közül többen is ezt a diagnózist kapták életük valamely szakaszában. A markáns hasonlóságok ellenére azonban ez az állapot többféle szempontból is különbözik a gyermekkori skizofréria összes eddigi ismert esetétől.

Először is, még a dokumentáltan kisgyermekkorban jelentkező skizofréria eseteknél is – beleértve a De Sanctis-féle dementia praecocissima és a Heller-féle dementia infantilis eseteket is – a legkorábban megfigyelhető manifesztációt is megelőzte legalább két évnyi, alapvetően átlagosnak mondható fejlődési szakasz; a gyermekek kórtörténete kifejezetten hangsúlyozza, hogy a páciensek viselkedésében egy többé-kevésbé fokozatos *változás* volt megfigyelhető. A mi csoportunkban lévő valamennyi gyermeknél már születésétől kezdve megfigyelhető volt a szélsőséges magány, és nem reagáltak semmire, ami a külvilágból érkezett hozzájuk. Ezt támasztja alá, hogy a beszámolókból rendre megemlítik, hogy a gyermekek nem változtatnak a testtartásukon, mielőtt felvonnák őket és nem idomulnak a testükkel az őket ölben tartó felnőttökhöz.

Másodszor, a mi gyermekeink képesek kiváló, szándékos, tervezett és „*intelligens*” kapcsolatot létesíteni és fenntartani azokkal a tárgyakkal, amelyek nem fenyegetik őket azzal, hogy megtörik a magányukat. Azonban már a születésüktől fogva szorongva és feszülten elzárkóznak az emberektől, akikkel hosszú időn keresztül nincsen semmilyen közvetlen érzelmi kapcsolatuk. Ha elkerülhetlenné válik, hogy érintkezzenek egy emberrel, akkor az adott személy kezével vagy lábával – mint egy önmagában létező, független tárggyal – lépnek kapcsolatba, azonban magával a személlyel nem létesítenek kapcsolatot.

A magány és a változatlan iránti erőteljes készletetés határozza meg mereven és szigorúan a gyermekek valamennyi tevékenységét és közlését. Úgy tűnhet számukra, hogy a saját világuk olyan elemekből épül fel, amelyeket egy bizonyos helyzetben vagy sorrendben tapasztaltak meg, és ezt követően nem tudják elviselni semmilyen másik helyzetben vagy sorrendben. Továbbá a helyzetet vagy a sorrendet sem tudják elviselni akkor, ha nem áll fenn az összes eredeti részlet megegyező térbeli elrendezésben és időrendi sorrendben. Ez okozza az ismétlések iránti kényszeres készletetést. Ez okozza, hogy a mondatokat változatlan formában ismétlik, anélkül, hogy a névmásokat a beszélő személyéhez igazítanák. És feltehetően ez az oka a – valóban fenomenális – memóriájuknak is, amely lehetővé teszi a gyermekek számára, hogy az eredetivel pontosan megegyező formában tudjanak felidézni és reprodukálni bonyolult, „*értelmetlen*” mintázatokat is, függetlenül attól, hogy ezek mennyire rendezetlenek.

A gyermekek közül öten már 9 és 11 év közöttiek. Virginia esetét leszámítva, akit a gyengeelméjűek iskolájába száműztek, mindannyian rendkívül érdekes utat jártak be. Az egyedüllét és a változatlan iránti alapvető igényük lényegében változatlan maradt, ugyanakkor eltérő mértékben ugyan, de elkezdtek kilépni a magányukból, és elkezdtek elfogadni azt a néhány embert, akikre kiterjedt a figyelmük, továbbá kellőképpen bővült a megfigyelhető viselkedési minták száma ahhoz, hogy megcáfolja azt a korábbi nézetet, miszerint a gyermekek fogalomalkotási képessége erősen korlátozott. Ha tetszik, akár úgy is fogalmazhatunk, hogy míg egy skizofréniás úgy próbálja megoldani a problémáját, hogy kilép abból a világból, amellyel kapcsolatban állt és amelynek része volt, addig a mi gyermekeink fokozatosan egyre inkább hajlandóak *kompromisszumot* kötni azáltal,

hogy óvatosan kieresztik a tapogatóikat egy olyan világ felé, amelyben ők a születésüktől fogva teljes mértékben idegenek. 5 és 6 éves koruk között fokozatosan elhagyják az echoláliát és spontán megtanulják megfelelő módon használni a személyes névmásokat. A nyelvhasználatuk kommunikatívabbá válik, kezdetben abban az értelemben, hogy nyitottabbak a kérdés-válasz jellegű interakciókra, majd később már abban az értelemben is, hogy megnő a mondatalkotásuk spontaneitása. Az ételt már nehézségek nélkül elfogadják. A hangokat/zajokat és a mozgást jobban tolerálják, mint korábban. A pánikszerű kitörések gyakorisága csökken. Ismétlés iránti késztetésük kényszeres érdeklődés formájában nyilvánul meg. Kapcsolatot létesítenek az emberek szűk körével, amely kétféleképpen jelentkezik. Egyfelől, a gyermekek olyan mértékben fogadják be az embereket a világukba, amennyire azok képesek kielégíteni az igényeiket, megválaszolni kényszeres kérdéseiket, megtanítani őket olvasni vagy egyéb dolgokra. Másfelől, az emberekre ugyan továbbra is kellemetlen, zavaró tényezőként tekintenek, és vonakodva ugyan, de válaszolnak a kérdéseikre és engedelmesednek az utasításaiknak, feltehetően azzal a céllal, hogy mihamarabb véget érjenek ezek a közbeavatkozások, mert annál hamarabb visszatérhetnek a továbbra is hön áhított magányukba. 6 és 8 éves koruk között a gyermekek elkezdnek csoportban játszani, de még ekkor sem játszanak soha más gyerekekkel – egy csoport tagjaival – *együtt*, de legalább megjelennek a csoport *mellett*, a periférián. Az olvasást gyorsan elsajátítják, de olvasásuk monoton. Egy történetet vagy egy mozifilmet egymástól független részletekben észlelnek, és nem koherens egészként. A fentiek hatására a családok egyrészt elfogadják, hogy gyermekük „*különbözik*” a többiektől, ugyanakkor úgy érzik, hogy állapotukban fejlődés és előrelépés tapasztalható.

Nem könnyű megítélni, hogy milyen szerepet játszik, hogy valamennyi páciensünk kiemelkedően intelligens szülők gyermeke. Annyit mindenképpen leszögezhetünk, hogy a családi háttérüket nagyfokú kényszeresség jellemzi. A kimerítő részletességgel vezetett naplók, beszámolók és visszaemlékezések, hogy a szülők évek múltán is gyakran idéztek fel olyan részleteket, mint hogy a gyermekük megtanulta fejből a presbiteriánus katekizmus huszonöt kérdését és feleletét, el tudott énekelni harminchét gyermekdalt, vagy fel tudott ismerni tizennyolc különböző szimfóniát – mindezek gazdagon illusztrálják a szülők kényszerességét.

Még egy szembetűnő tény figyelhető meg. Az egész csoportban nagyon kevés igazán melegszívű édesapa vagy édesanya található. A szülők, a nagyszülők és a többi rokon is javarészt olyan személyiség, akit mániásan foglalkoztat valamely tudományos, irodalmi vagy művészeti terület, és csak korlátozott mértékben érdeklődik őszintén a többi ember iránt. Még a legboldogabb házasságok közül is több kifejezetten rideg és formális kapcsolatként írható le. A házasságok közül három tragikus kudarcot vallott. Felmerül a kérdés, hogy ez a tény milyen mértékben járult hozzá a gyermekek állapotához. Mivel a gyermekekre jellemző magány már születésüktől kezdve fennállt, ezért nehéz lenne ezt kizárólag a szülők pácienseinkhez fűződő korai kapcsolatának jellegére visszavezetni.

Ebből következik, hogy feltételeznünk kell, hogy ezek a gyermekek úgy érkeztek erre a világra, hogy nem rendelkeztek azzal a veleszületett képességgel, hogy a megszokott, biológiailag elrendelt módon érzelmi kapcsolatot tudjanak létesíteni a többi emberrel, hasonlóan azokhoz a gyermekekhez, akik veleszületett testi vagy értelmi fogyatékkal érkeznek erre a világra. Ha ez a feltevés helyes, akkor tovább kell folytatni a gyermekeink vizsgálatát annak érdekében, hogy azonosíthassuk az érzelmi reagálási képesség alkotóelemeit és az ezekre vonatkozó konkrét kritériumokat, amelyekről jelenleg mindössze szórványos benyomásokkal rendelkezünk. Úgy tűnik, az itt leírt esetekben az *affektív kapcsolat veleszületett autisztikus zavarának* színtiszta példáival van dolgunk.

SZÉCHENYI

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE